

MANYE XXX.

Nyelvhasználat és nyelvoktatás a mesterséges intelligencia korában

XXX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus
Eszéki Bölcsészettudományi Kar, 2025. április 14–15.

ABSZTRAKT- ÉS PROGRAMFÜZET

Filozofski fakultet u Osijeku – MANYE
Osijek–Budapest, 2025

A kongresszus rendezői:

a Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke
és a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete
(MANYE)

Társszervezők:

Glotta Nyelvi Intézet
Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ – Eszék
Horvátországi Magyar Pedagógusok Fóruma
Horvát Oktatási és Nevelési Ügynökség

Szakmai támogatónk:

Pécsi Akadémiai Bizottság

Programbizottság:

Fóris Ágota (elnök), Lehocki-Samardžić Anna (titkár), Andrić Edit, Bányai Szilvia, Benő Attila, Bóna Judit, Csernicskó István, Csontos Nóra, Doró Katalin, Eszenyi Réka, Klaudy Kinga, Kolláth Anna, Kuna Ágnes, Péntek János, Prószéky Gábor, Robin Edina, Sárdi Csilla, Seidl-Pécs Olívia, Sermann Eszter, Sólyom Réka, Szabó Mihály Gizella, Žagar Szentesi Orsolya, Szoták Szilvia, Tamaskó Eszter, Vukov Raffai Éva

Szervezőbizottság:

Lehocki-Samardžić Anna (elnök), Bockovac Tímea (alelnök), Walkó Ádám (titkár), Andócsi János, Angster Barač Tünde, Csapó Nándor, Dorki Diana, Đelatović Sonja, Kelemen Viktória, Kolić Marko, Molnár Mónika, Pajrok Andor, Ruzsicska Ilonka, Samu-Koncsos Kinga, Sesvečan Emma, Tordi Rea, Trojan Ivan, Varga Erna, Varga Mario

Helyszín:

Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar,
Jagerova 9, Osijek (Eszék)

A kongresszus honlapja: <https://www.ffos.unios.hr/en/xxx-manye/>

Kiadja:

Filozofski fakultet u Osijeku / Eszéki Bölcsészettudományi Kar

Jagerova 9, Osijek

<https://www.ffos.unios.hr/>

a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F

<http://www.manye.hu>

JOSIP JURAJ STROSSMAYER UNIVERSITY OF OSIJEK

**FACULTY OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES**

Szerkesztették: Lehocki-Samardžić Anna, Klaudy Kinga, Fóris Ágota
Tördelés és a szöveg nyomdai előkészítése: Angszter Barač Tünde

ISBN 978-953-314-270-8

Eszék / Osijek, travanj 2025. áprilisa

MANYE XXX.
2025. április 14–15.

A kongresszus programjának áttekintése

2025. április 14. hétfő

08.00–09.00	Regisztráció
09.00–09.45	Megnyitó, kultúrműsor, köszöntők, a Brassai-díj átadása
09.50–10.30	Plenáris előadás I.
10.30–11.10	Plenáris előadás II.
11.10–11.30	Kávészünet
11.30–12.00	Brassai-előadás
12.00–13.00	Közös ebéd (Állófogadás)
13.00–14.00	A MANYE közgyűlése / Műhelyek, Kiállítás
14.00–16.00	Szekcióelőadások
16.00–16.20	Kávészünet
16.20–18.20	Szekcióelőadások
19.20–21.30	Vacsora

2025. április 15. kedd

08.00–09.00	Regisztráció
09.00–09.40	Plenáris előadás III.
09.40–10.00	Kávészünet
10.00–12.00	Szekcióelőadások
12.00–13.30	Ebédszünet
13.30–15.30	Szekcióelőadások
15.30–16.30	Kerekasztal
16.30–16.40	A kongresszus zárása

A kongresszus részletes programja

2025. április 13. vasárnap

Érkezés 17.00 óráig

Szállás elfoglalása

19.00 Esti közös program: **Fogadás**

Vendéglátó: **Horvátországi Magyar Művelődési és Oktatási Központ**
(Osijek, Drinska 12/A)

Házigazda: **Andócsi János**, az intézmény igazgatója

2025. április 14. hétfő

08.00–21.30

Livestreamlink:

<https://youtube.com/live/OUJmMyYbd4o?feature=share>

08.00-10.00	REGISZTRÁCIÓ (ESZÉKI BTK)
09.00–09.45	Köszöntők, kultúrműsor és megnyitó (60)
	Köszöntőt mond: TROJAN IVÁN, az Eszéki BTK dékánja PRÓSZÉKY GÁBOR, a MANYE elnöke LEHOCKI-SAMARDŽIĆ ANNA, a szervezőbizottság elnöke CSAPÓ NÁNDOR, a Horvát Oktatási, Tudományos és Ifjúsági Minisztérium helyettes-államtitkára, a Horvátországi Magyar Pedagógusok Fóruma elnöke A kongresszust megnyitja: FÓRIS ÁGOTA, a programbizottság elnöke Brassai Sámuel-díj átadása
09.50–10.30	PLÉH CSABA: <i>Nyelvek eltérései és az emberi nyelvi feldolgozás</i>
10.30–11.10	BÓNA JUDIT: <i>Iskolába lépő és kisiskolás gyermekek nyelvhasználatának jellemzői</i>
11.10–11.30	KÁVÉSZÜNET (66)

11.30–12.00	BRASSAI-ELŐADÁS NÁDOR ORSOLYA: <i>Az alkalmazott nyelvészet helye és szerepe a külső régiók nyelvtudományi kutatásaiban</i> ÜLÉSELNÖK: HIDASI JUDIT
12.00–13.00	EBÉDSZÜNET (ÁLLÓFOGADÁS) (66)
13.00–14.00	MANYE KÖZGYŰLÉS (60)
13.00–14.00	MŰHELYEK ÉS KIÁLLÍTÁS (a műhelyeken csak a megadott időszámban lehet részt venni, a néprajzos kiállítás a kongresszus teljes ideje alatt megtekinthető)
	<i>Vukovári gyöngyszemek (62)</i> A műhelyt vezeti: Jakumetovics Rozália (A Vukovári Magyarok Egyesületének elnöke).
	<i>Tavaszdik a Drávaszögben (62)</i> A műhelyt vezeti: Ruzsicska Ilonka (Liszt Utcai Magyar Óvoda igazgatója, Magyarság Háza-díjjal kitüntetett pedagógus).
	<i>Drávaszög és Szlavónia népviseletei</i> A kiállítás anyagát biztosították: Ady Endre Kultúregyesület, Kórógy; Vukovári Magyarok Egyesülete, Vukovár; Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Dályhegy; Arany János Magyar Magyar Művelődési Egyesület, Kopács.
14.00–16.00	SZEKCIÓÜLÉSEK
16.00–16.20	KÁVÉSZÜNET (66)
16.20–18.20	SZEKCIÓÜLÉSEK
19.30–21.30	VACSORA

Vendéglátó: **A Horvátországi Magyar Pedagógusok Fóruma**
(31327 Kopačevo, Ferenc Kiša 15).

Házigazda: **Csapó Nándor**, a Horvát Tudományos, Oktatási és
Ifjúsági Minisztérium helyettes-államtitkára, a Fórum igazgatója

A kongresszus részletes programja

2025. április 15. kedd

08.00–17.00

Livestreamlink: <https://youtube.com/live/XDzbwau660E?feature=share>

08.00–09.00	REGISZTRÁCIÓ (ESZÉKI BTK)
09.00–09.40	PLENÁRIS ELŐADÁS (60) PRÓSZÉKY GÁBOR (A MANYE ELNÖKE): <i>Az MI egy „ránk eső része”: a hatalmas nyelvmodellek</i> ÜLÉSELNÖK: SEIDL-PÉCH OLÍVIA
09.40–10.00	KÁVÉSZÜNET (38)
10.00–12.00	SZEKCIÓÜLÉSEK
12.00–13.30	EBÉDSZÜNET (38)
13.30–15.30	SZEKCIÓÜLÉSEK
15.30–16.30	KEREKASZTALOK (60/39)
16.30–16.40	A KONGRESSZUS ZÁRÁSA (60) PRÓSZÉKY GÁBOR (A MANYE ELNÖKE)

17.00

Transzferbusz indulása Pécsre az Eszéki BTK elől

A szekcióülések programjának áttekintése

	A szekció neve	Időpont	Helyszín
I./1	Fordítástudomány	Hétfő 14:00–16:00	60
I./2	Fordítástudomány	Hétfő 16:20–18:20	60
II.	Nyelvi ideológiák, pragmatika, korpuszok	Hétfő 14:00–16:00	39
III.	Termini Műhely	Hétfő 16:20–18:20	39
IV.	Nyelvpedagógia, nyelvhasználat	Hétfő 14:00–16:00	56
V.	Nyelvpedagógia, nyelvoktatás, digitalizáció	Hétfő 16:20–18:20	56
VI.	Nyelvhasználat, nyelvi norma	Kedd 10:00–12:00	39
VII.	Nyelvoktatás, MID	Kedd 13:30–15:30	39
VIII.	Terminológia, nyelvhasználat	Kedd 10:00–12:00	60
IX.	Nyelvpedagógia, nyelvhasználat	Kedd 13:30–15:30	60
X.	Kommunikáció, nyelvhasználat	Kedd 10:00–12:00	46

A műhelyek programjának áttekintése

A műhely szervezője	A műhely neve	Időpont	Helyszín
TERMINI	Beszámoló egy készülő terminológiai adatbázis kutatási tapasztalatairól	Kedd 16:20–18:20	39

A horvátországi közösség bemutatkozása

	A műhely/kiállítás neve	Időpont	Helyszín
Jakumetovics Rozália (A Vukovári Magyarok Egyesületének elnöke)	Vukovári gyöngyszemek	Hétfő, 13.00–14.00 óra között	62
Ruzsicska Ilonka (Liszt Utcai Magyar Óvoda igazgatója, Magyarság Háza-díjjal kitüntetett pedagógus)	Tavaszkodik a Drávaszögben	Hétfő, 13.00–14.00 óra között	62
Ady Endre Kultúregyesület, Kórógy ; Vukovári Magyarok Egyesülete, Vukovár ; Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Dályhegy ; Arany János Magyar Magyar Művelődési Egyesület, Kopács	Drávaszög és Szlavónia népviseletei (kiállítás)	A kongresszus teljes ideje alatt	

A kongresszus részletes programját az egyes előadók nevével, az előadás címével és az előadások időpontjával a programfüzet tartalmazza.

Absztraktok

PLENÁRIS ELŐADÁSOK

Nyelvek eltérései és az emberi nyelvi feldolgozás

Pléh Csaba

Central European University, Magyar Tudományos Akadémia

vispleh@ceu.edu

Az előadásban saját korábbi munkáim és a mai kísérleti és összehasonlító pszicholingvisztika eredményei alapján mutatom be, hogy a nyelvi feldolgozásban vannak tipológiaiag értelmezhető feldolgozási eltérések, melyek a mellett érvelnek, hogy minden nyelvben a rendelkezésre álló kognitív eszközök egyetemes készletét hajlékonyan alkalmazzuk.

Számos, Liz Bates és Brian MacWhinney irányításával készített összehasonlító kutatás kimutatta, hogy vannak elsősorban a szórendre és elsősorban az alaktanra támaszkodó az adott nyelvhez alkalmazkodó megértési eljárások. Az angolhoz hasonlóan konfigurációs nyelvekben a tényleges szekvenciális sorrend megőrzése döntő fontosságú a szavak szintjén, míg a nem konfigurációs nyelvekben, mint például a magyar, a szavakon belüli sorrend megtartására van szükség. A magyar gyermekek adaptálódása a nyelvhez igen gyors: már 3½ éves kor körül szinte kizárólag az esetragokra támaszkodnak, míg az angol anyanyelvű gyermekeknél a szórend kizárólagossága 5 éves korra szilárdul meg (Pléh 2000). Vannak adatok arra is, hogy az adott nyelvben érvényes domináns megértési eljárások a bal féltekei domináns nyelvhasználat megszilárdulásával együtt alakulnak ki (Bornkessel-Schlesewsky et al. 2011, Pléh 2017).

Számos adatunk arra mutat, hogy a munkaemlékezeti rendszer az analitikus nyelvekben elsősorban a szavak mintegy belső feldolgozásával van leterhelve (Gergely–Pléh 1994, Pléh 2017). A mondatértelmezéshez olyan univerzális erőforrásokra támaszkodunk, mint a munkamemória, az asszociatív és szabályalapú, automatikus és erőfeszítést igénylő folyamatok, a figyelem megosztása. Ezeket a folyamatokat rugalmasan alkalmazzuk a különböző reprezentációs szinteken, átmenetileg adaptív módon. A hagyományos nyelvi relativitáselmélettel ellentétben ez a korlátozott, feldolgozási relativitáselmélet nem jelenti azt, hogy a különböző nyelvek beszélői eltérően használnák kognitív erőforrásaikat nem nyelvi feladatokban (Pléh 2000).

Kulcsszavak: analitikus feldolgozás, bal féltekei fölény, munkaemlékezet, nyelvi relativizmus

Irodalom

- Bornkessel-Schlesewsky, I. et al. 2011. Think globally: Cross-linguistic variation in electrophysiological activity during sentence comprehension. *Brain & Language* Vol. 117. No. 3. 133–152.
- Gergely, Gy., Pléh, Cs. 1994. Lexical Processing in an Agglutinative Language and the Organization of the Lexicon. *Folia Linguistica* Vol. 28. No. 1–2. 175–204.
- Pléh, Cs. 2017. Analytic versus Holistic? An Analysis of Some Proposals for Cognitive East-West Differences. In: Vasbinder J. W., Gulyás B. (eds.) *Cultural Patterns and Neurocognitive Circuits: East–West Connections*. Singapore: World Scientific. 71–88
- Pléh Cs. 2000. A relativizmus kérdései és a mai pszicholingvisztika. In: Glatz F. (szerk.) *Székhelyek 1995–1998, Vol. III*. Budapest: MTA.

Iskolába lépő és kisiskolás gyermekek nyelvhasználatának jellemzői

Bóna Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

bona.judit@btk.elte.hu

Az anyanyelv-elsajátítás folyamata nem zárul le az első életévekben, fontos fejlődés történik még 6–7 éves kor után is (pl. Gósy 2022, Hátori 2022, Horváth 2022). Ugyanakkor ennek a korosztálynak a nyelvfejlődésével sokkal kevesebb tanulmány foglalkozik, mint az anyanyelv-elsajátítás korábbi szakaszaival. Pedig a nyelvfejlődés vizsgálata kisiskolás korban fontos lenne az iskolai teljesítménnyel való összefüggései miatt is.

A jelen előadás a magyar gyermekek beszédfejlődésével és nyelvhasználatával kapcsolatos eredményeket mutatja be az iskolába lépés időszakától ötödik osztályig. Mindkét időszak fontos mérföldkő az anyanyelv-elsajátítás szempontjából, hiszen az iskolába lépés az írott nyelv elsajátításának kezdete, egy kihívásokkal teli időszak mind a gyermeknek, mind a családjának; míg az ötödik osztályban már nem jut idő az anyanyelv és az olvasás korábbihoz hasonló fejlesztésére. Az előadásban bemutatni kívánt eredmények a GABI Gyermeeknyelvi beszédadatbázis és információár felvételein végzett elemzésekből és célzott kísérletekből származnak.

Az előadás bemutatja a folyamatos beszéd fejlődésének legfontosabb jellemzőit, majd kitér az írott nyelv elsajátításával kapcsolatos új eredményekre is, különös tekintettel az olvasásra. Röviden arról is szól, hogyan alkalmazzák a gyermekek a beszédet különféle kommunikációs szándékaik kifejezésére, illetve a társalgásban való megfelelő részvételre, mindezt az említett korosztályokban vizsgálva.

Az eredmények alapján pedagógiai vonatkozások is megfogalmazhatók. Az előadás ezekkel a fejlesztési javaslatokkal, pedagógiai implikációkkal zárul.

Kulcsszavak: beszédfejlődés, folyamatos beszéd, írott nyelv, pszicholingvisztika, pragmatika

Irodalom

- Gósy M. 2022. Az anyanyelvi beszédészlelés és beszédmegértés egy meghatározó szakasza. *Gyermeeknevelés Tudományos Folyóirat* 10. évf. 1. szám. 8–22. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.8.22>
- Hátori Á. 2022. Hogyan beszélgetnek a gyerekek? A társalgási készségek 5-7 éves kor között. *Gyermeeknevelés Tudományos Folyóirat* 10. évf. 1. szám. 39–62. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.39.62>
- Horváth V. 2022. Magyar anyanyelvű gyermekek szókincsének változásairól óvodáskor végétől kisiskolás korig. *Gyermeeknevelés Tudományos Folyóirat* 10. évf. 1. szám. 63–77. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.63.77>

Az MI egy „ránk eső része”: a hatalmas nyelvmodellek

Prószéky Gábor

HUN-REN Nyelvtudományi Központ, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs
Technológiai és Bionikai Kar

proszeky.gabor@nytud.hun-ren.hu

Ma sokszor „mesterséges intelligenciáról” beszélünk, de érdemes pontosítani az egyre-másra megjelenő és intelligensnek tartott hatalmas nyelvmodellek (LLM) célját és használhatóságát. A mindössze néhány éve létező ún. transzformer architektúrák két nagy családja, az enkóderek és a generatív MI-nek is nevezett dekóderek. Az elmúlt másfél évben az utóbbi modellek egyre népszerűbbé váltak, és ma már a legtöbb nyelvtechnológiai feladatot ezekkel a meglehetősen nagy gépi háttérrel igénylő GPT-félékkel próbálják megoldani. A legismertebb generatív modell, a GPT speciális továbbtanításával megvalósított ChatGPT 2022 végi megjelenése óta a működést sokan ezeknek a rendszereknek általában egy-egy kérdésre adott válasza alapján „ítélik meg”, miközben ezeknek a különböző célú nyelvmodelleknek a felépítése, paraméterszáma, vagy tanítóanyagának mérete teljesen eltérő.

Az előadás célja ismertetni a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont kutatóinak munkája révén a magyar nyelvre is létrejött hatalmas nyelvmodelleket és ezek alkalmazási lehetőségeit (Yang et al. 2023). A PULI nyelvmodelles család 2022 óta épül: betanításához egy lassan 60 milliárd szavas magyar szövegtörzset készítettünk. A saját nyelvmodellek jelentősége a felhasználók számára az, hogy a magyarországi intézmények ezeket saját szerverükön működtethetik, tehát nem kell a világhálón keresztül nagy világcégek számára átadni érzékeny feldolgozandó adataikat. A kutatók számára a saját modellel lehetővé válik a rendszer válaszait a tanulmányokban szereplő adatokkal összevetni (Yang et al. 2024). Ezáltal olyan következtetéseket vonhatunk le az LLM-ek működésével kapcsolatban, amit a számunkra (jogilag és technikailag) zárt világhírű modellekkel (ChatGPT, Gemini, Copilot stb.) nincs módunk megtenni.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, hatalmas nyelvmodell, generatív modell, magyar nyelv, nyelvtechnológia.

Irodalom

- Yang, Z. Gy., Laki, L. J., Váradi, T., Prószéky, G. 2023. Mono- and Multilingual GPT-3 Models for Hungarian. In: *Text, Speech, and Dialogue. 26th International Conference, TSD 2023, Pilsen, Czech Republic, September 4–6, 2023. Proceedings*. Lecture Notes in Computer Science, 14102. Springer Nature Switzerland, 94–104.
- Yang, Z. Gy., Dodé, R., Ferenczi, G., Hatvani, P., Héja, E., Ligeti-Nagy N., Madarász, G., Sárossy, B., Szaniszló, Zs., Váradi, T., Verebélyi, T., Prószéky, G. 2024. The First Instruct-Following Large Language Models for Hungarian. In: Hajdu, A. (ed.) *Proceedings of the 3rd IEEE Conference on Information Technology and Data Science*. Piscataway (NJ): IEEE, 247–252.

BRASSAI-ELŐADÁS

Az alkalmazott nyelvészet helye és szerepe a külső régiók nyelvtudományi kutatásaiban

Nádor Orsolya

Comenius Egyetem, Pozsony, Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar
orsolya.katalin.nador@uniba.sk, nador.orsolya@kre.hu

Az előadás elméleti háttérét, egyben a forrását is azok a tudománytörténeti áttekintések (Péntek 2002, Kádár 2015, Nádor 2018, 2021, Kontra 2025), részterületi eredményeket ismertető publikációk (pl. Fórum Szemle, Hungarológiai Közlemények), valamint az elmúlt évtizedekben megjelent konferenciakötetek (Élőnyelvi, MANYE) tanulmányai adják, amelyek azt vizsgálják, hogy a magyar államhatáron kívüli, ún. külső régiókban, különböző társadalmi környezetekben, történelmi korokban az éppen akkor meghatározó szemléletekhez igazodó nyelvészeti eredmények hogyan járultak hozzá a magyar nyelvtudomány egészéhez. Ennek a szerteágazó témának akár a vázlatos bemutatása is messze meghaladná az előadás időkeretét, így a rendelkezésre álló időben arra keresem a választ, hogy az egyes külső régiókban a rendszerváltások előtti és utáni időszak mit jelentett az alkalmazott nyelvészet szempontjából.

Két feltételezésből indultam ki. Az egyik az, hogy a rendszerváltások előtti negyven évben a fő hangsúly a leíró- és történeti nyelvészeti kutatásokon, valamint a nyelvjárások leírásán, a nyelvatlaszok munkálatain volt, ugyanakkor feltételezhető az is, hogy ebben a korszakban a többi régiónál jóval szabadabb szellemiségű Vajdaságban nagyobb tematikus gazdagsággal, ezzel együtt több alkalmazott nyelvészeti területtel is találkozhatunk. A másik feltételezésem személyes tapasztalatokra és saját eddigi kutatásaimra épül: a rendszerváltásokat követően a belső és külső régiók nyelvészei „határtalanították” az addig viszonylag elszigetelten megvalósuló kutatásokat, és végre előtérbe kerülhettek az alkalmazott nyelvészeti témák: a helyi nyelvváltozatokra, a nyelvi kontaktusokra, a terminológiai problémák megoldására, a beszélők szociolingvisztikai, nyelvpolitikai, nyelvi jogi helyzetére vonatkozó kutatások. A fentiek kvantitatív és kvalitatív szempontú áttekintéséhez a források egyebek között az Irodalmi Szemle, a Fórum Társadalomtudományi Szemle, a Hungarológiai Közlemények, a MANYE kongresszusok és az Élőnyelvi Konferenciák anyagából származnak. Várakozásaim szerint a számadatok és a tematikus sokféleség igazolni fogja a feltételezéseimet.

Kulcsszavak: tudománytörténet, külső régiók, szemléletváltás a nyelvészetben, a kutatási tematika változásai

Irodalom

- Kontra M. 2025. A Szemle hozadéka a magyar nyelvészetben. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 27. évf. 1. szám. 65–76.
- Kádár E. 2015. A romániai magyar nyelvtudomány (2002–2013). In: Péntek János, Salat Levente, Szikszai Mária (szerk.) *Magyar tudományosság Romániában 2002–2013 között*. Kolozsvár: Ábel Kiadó. 29–93.
- Nádor O. 2018. Az alkalmazott nyelvészeti kutatások múltja, jelene és jövője a Kárpát-medencében. *Hungarológiai Közlemények* 19. évf. 1. szám. 43–55. <https://doi.org/10.19090/hk.2018.1.43-55>.
- Nádor O. 2021. Alkalmazott nyelvészet és magyar nyelvtudomány a kisebbségi felsőoktatás gyakorlatában. *Hungarológiai Közlemények* 22. évf. 3. szám. 48–61. <https://doi.org/10.19090/hk.2021.1.48-61>.
- Péntek J. 2002. Örökség és kihívás. Az erdélyi magyar nyelvtudomány a század- és ezredfordulón. In: Tánzos V., Tökés Gy. (szerk.) *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről*. Kolozsvár: Scientis Kiadó. 15–49.

TERMINI MŰHELY

Beszámoló egy készülő terminológiai adatbázis kutatási tapasztalatairól

Szoták Szilvia (A műhely vezetője)

Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat, Budapesti Metropolitan Egyetem

sszotak@metropolitan.hu

A 21. század infotechnológiai változásai megkönnyítik a kutatók számára a nyelvi adatbázisok és korpuszok építését, a nyelvi adatok kiterjedt és összehasonlító vizsgálatát, s lehetővé teszik a nagy mennyiségű (big data), s valós idejű adatok (real-time data) tanulmányozását is (Szoták–Tamás 2024).

Szerte a világban számos ország rendelkezik nyilvánosan, széles körben elérhető oktatásterminológiai adatbázissal. Hasonló célkitűzés szerepelt a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat nyelvészeinek 2010-ben lefektetett kutatási tervében is (Benő–Péntek 2011). Alig 10 évvel később az MTA által támogatott Terminológiastratégia alprogram, Oktatásterminológiai projekt keretében kezdődhetett el a tervek kidolgozása. A projekt célja, hogy megvalósításával pontos, szabatos, ellenőrzött terminológia álljon a felhasználók rendelkezésére, amely segíti a nyelvhasználókat a terminológiai jellegű nehézségek áthidalásában (Fóris 2017), ugyanakkor az adatbázisra kisebbség-többség relációjában tekinthetünk úgy is, mint az anyanyelv-használathoz való jog egyik háttérfeltételére. Mindemellett a készülő terminológiai adatbázis hozzájárul az egységes nyelvi minőség megteremtéséhez az anyaországban, s a teljes magyar nyelvterületen.

A projekt első évében a köznevelési aldomén kidolgozása kezdődött el. A magyar nyelv a pluricentrikus nyelvek csoportjába tartozik, s egyszerre nyolc országban fejlődik a Kárpát-medencében, így az angollal együtt egy kilenc nyelvű adatbázis alapjainak lerakása kezdődött el. A műhely célja, az alprogramban megvalósított kutatómunka első éves eredményeinek, módszertanának, és a projektmunka során felmerülő dilemmáknak a bemutatása.

Kulcsszavak: oktatásterminológiai adatbázis, az anyanyelv-használathoz való jog, pluricentrikus nyelvek

Irodalom

Benő A., Péntek J. (szerk.) 2011. *A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat 10 éve*. Dunaszerdahely–Kolozsvár: Gramma–SZTANYI.

Fóris Á. 2017. A magyar terminológia-politikáról és -stratégiáról. In: Benő A., Gúti E., Juhász D., Szoták Sz., Terbe E., Trócsányi A. (szerk.) *Tudományköziség és magyarságtudomány a nyelvi dimenziók tükrében: A VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Pécs, 2016) három szimpóziumának előadásai*. Törökbálint: Termini Egyesület. 120–128.

Szoták Sz., Tamás D. 2024. Egy készülő oktatásterminológiai adatbázis módszertani elvei 2024. In: Baukó J., Presinszky K. (szerk.) *Egyszerű és szervezett nyelvi menedzselés két nyelvű környezetben*. Nyitra–Törökbálint: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara–Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat. 7–27.

Előadások a műhely keretében

A horvátországi magyar felsőoktatási terminológia országspecifikus példái

Lehocki-Samardžić Anna – Csapó Nándor – Delatović Sonja

J. J. Strossmayer Tudományegyetem, Glotta Nyelvi Intézet – Tudományos és Oktatási Minisztérium – ELTE BTK

alehocki@ffos.hr, Nandor.Capo@mzo.hr, sdjelatovic@ffos.hr

Szlovén nyelvű terminusok és definíciók – a forráskeresés és -felhasználás problematikája

Gaál Péter

Maribori Egyetem BTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

gaal.peter.hun@gmail.com

Egy készülő oktatásterminológiai adatbázis országspecifikus példái – az Ausztriában használt titulusok
problematikája

Szoták Szilvia

Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat, Budapesti Metropolitan Egyetem

sszotak@metropolitan.hu

SZEKCIÓELŐADÁSOK

Kultúrspecifikus frazeológiai egységek fordíthatósága magyar-szerb viszonylatban

Andrić Edit

Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar

andrice@ff.uns.ac.rs

A kontrasztív frazeológia (lásd Bárdosi 2019, Forgács 2021) három fő megfeleltetési módot különböztet meg: (1) a szerkezetileg és jelentésükben azonos egységeket, (2) a szemantikájukban megegyező, de lexikai összetételükben eltérő frazémákat és (3) a zéró ekvivalenciával rendelkező szerkezeteket. Ebbe a harmadik csoportba tartoznak a nemzeti történelemmel, irodalommal, kultúrával kapcsolatos, valamint a népi hiedelemvilágban gyökerező, kultúrspecifikus kifejezések. Az előadás a szerb nyelvben formális megfelelővel nem rendelkező magyar idiómákkal, azok tipológiájával és a szerb nyelvre történő fordításuk lehetőségeivel foglalkozik. A megoldások igen sokfélék lehetnek, kezdve a hasonló körülmények és feltételek között használatos szerb szólások felkutatásától, egészen a frazeológiai egység kihagyásáig, mellőzéséig, ami elkerülhetetlen fordítási veszteséghez vezet.

Az előadás célja rámutatni milyen lehetőségek állnak rendelkezésünkre a kultúrspecifikus frazeológiai egységek ekvivalenciájára két geneológiailag és tipológiailag is különböző nyelvcsoportba tartozó, de évszázadokig egymás mellett élő népek nyelve között. Az előadásban szereplő példákat az általam készített, 2024-ben megjelent kétnyelvű, *Magyar-szerb frazeológiai szótár*-ból merítettem (Andrić 2024), a következtetéseket pedig a szótárírás során kínálgató megoldások alapján vontam le, saját tapasztalataimat fogalmaztam meg a frazeológiai ekvivalencia megállapítása során.

Kulcsszavak: kontrasztív frazeológia, kultúrspecifikus szerkezetek, magyar nyelv, szerb nyelv, fordíthatóság

Irodalom

Andrić E. 2024. *Magyar-szerb frazeológiai szótár*. Újvidék: Forum Könyvkiadó Intézet.

Bárdosi V. 2019. *Szólások, közmondások eredete. Frazeológiai etimológiai szótár*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

Forgács, T. 2021. *Történeti frazeológia. A történeti szólás- és közmondáskutatás kézikönyve*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

A tolmácskompetencia fejlődése különböző munkamódokban – retrospektív interjúk tükrében

Bakti Mária

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

bakti.maria@szte.hu

Az előadás célja egy longitudinális kutatás részeredményeinek bemutatása. A longitudinális kutatásban négy tolmáshallgató vett részt, az SZTE négy féléves fordító és tolmács mesterképzésének hallgatói. A képzés második, harmadik, és negyedik félévnek végén rögzítettem a hallgatók angolról magyarra (C–A nyelvi irányban) blattolt és konszekutív tolmácsolt célnyelvi szövegeit. Emellett mind a három alkalommal rögzítésre kerültek a hallgatók retrospektív megjegyzései a blattolási és a tolmácsolási feladattal kapcsolatban. A képzés során a hallgatók konszekutív tolmácsolási kompetenciája célzottan fejlesztésre kerül, míg a blattolási kompetencia fejlesztése nem része a képzésnek. A blattolás és a konszekutív tolmácsolás a két munkamód eltérő részfolyamatai miatt eltérő kognitív terhelést jelent a tolmácsok számára (Gile 1995, Bóna–Bakti 2020).

A bemutatott vizsgálatban a következő kérdésekre kerestem választ:

- Hogyan változik a hallgatói retrospektív megjegyzések témája, fókusza a hallgatók képzésben történő haladása során?
- Milyen különbségeket találunk a két munkamóddhoz kapcsolódó retrospektív megjegyzések között?

Korábbi eredményeim szerint (Bakti 2022, 2025) a konszekutív tolmácsolási feladat során a hallgatói retrospektív megjegyzések a következő módon tükrözték a tolmácskompetencia fejlődését: ahogy a hallgatók haladnak a képzésben, a retrospektív megjegyzések témája a FNY-i szöveg megértésről elmozdul a CNY-i szövegprodukciónak irányába; a CNY-i produkción belül pedig a tartalmi és lexikai hozzáférési problémák felől az intonáció és a tolmácsstratégiák használata felé. Ezek az eredmények összhangban vannak Ribas (2012) és Tiselius–Jenset (2011) eredményeivel. A blattolással kapcsoltban rögzített retrospektív megjegyzések hasonló mintázatot mutatnak. Ez közvetett módon úgy is interpretálható, hogy a tolmácskompetencia fejlődése során transzferhatás lép fel: a konszekutív tolmácsolás fejlődése hat a blattolási kompetencia fejlődésére is.

Kulcsszavak: blattolás, konszekutív tolmácsolás, longitudinális vizsgálat, retrospekció, tolmácskompetencia

Irodalom

- Bakti, M. 2022. *The development of C to A consecutive interpreting competence in the light of retrospection: results of a longitudinal case study*. Elhangzott: TIFO (Translation and Interpreting Forum) Conference, 2022, Olmütz, Csehország, 2022. november 11–12.
- Bakti, M. 2025. *The development of interpreting competence. A longitudinal investigation into C to A consecutive interpreting*. (megjelenés alatt)
- Bakti, M., Bóna, J. 2020. The effect of cognitive load on temporal and disfluency patterns of speech. Evidence from consecutive interpreting and sight translation. *Target* Vol. 23. No. 3. 482–506. <https://doi.org/10.1075/target19041.bon>
- Gile, D. 1995. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins.
- Ribas, M. 2012. Problems and Strategies in Consecutive Interpreting: A Pilot Study at Two Different Stages of Interpreter Training. *Meta* Vol. 57. No. 3. 813–835.
- Tiselius, E., Jenset, G. 2011. Process and Product in Simultaneous Interpreting. In: Alvstad, C., Hild, A., Tiselius, E. (eds.) *Methods and Strategies of Process Research Integrative Approaches in Translation Studies*. 269–300. Amsterdam: John Benjamins.

HIBA! A HIVATKOZÁSI FORRÁS NEM TALÁLHATÓ.

„Idejönnek, hogy hallhassanak minket beszélni”: nyelvi ideológiai munka egy fesztiválon

Barabás Blanka

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Marosvásárhelyi Kar

barabasblanka1@gmail.com

Az évente megrendezésre kerülő Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor, közismertebb nevén Tusványos, már több mint három évtizede a magyar–magyar találkozások intézményesített fóruma, amelynek keretében lehetőség nyílik a formális és informális kapcsolódásra egyaránt. Előadásomban a fesztiválon végzett etnográfiai terepmunkám eredményeit ismertetem. A rendezvény résztvevői szerint a beszéd az elsődleges ismertetője annak, hogy ki honnan érkezett az eseményre. A nyelvi különbségek azonosításán túl a résztvevők értelmezik és ideologizálják (Gal–Irvine 2019) is ezeket az eltéréseket, közben pedig megkonstruálják a nyelvi Másik képét. Mind a magyarországi, mind az erdélyi résztvevők azt állítják, hogy az Erdélyben beszélt magyar nyelv az ott még fellelhető autentikus értékeket tükrözi (Barabás 2023), ellentétben a magyarországiak nyelvi gyakorlataival, amelyekre erőteljesen hatnak a nyugatról érkező „trendek”. Amint arra az előadásom címe is utal, ennek eredményeként kialakul egy passzív fogyasztói álláspont az Erdélyben beszélt magyarral szemben a magyarországi fesztiválozók részéről, amit egyfelől a nosztalgia táplál, másfelől tárgyiasítja is az erdélyiek nyelvhasználatát. Az előadásomban bemutatott interjúrészletekből kiderül, hogy a „régies”-nek tartott nyelvi elemek, amiket „szeretünk hallgatni”, miként válnak az autenticitás hordozóivá egy olyan kontextusban, amelynek idealizált megítéléséhez nagyban hozzájárulnak a fesztivál természeti környezetének adottságai is. Éppen ezért a nyelvi ideológiai munkán túl arra is kitérek, hogy miként tartja fenn Tusványos szemiotikai tájképe és affektív tartalma a magyarországi és erdélyi magyarok közötti különbségek esszencializáló diskurzusait.

Kulcsszavak: nyelvi ideológiák, nyelvészeti etnográfia, autenticitás, Erdély, Tusványos

Irodalom

Barabás B. 2023. The language of authenticity in Hungarian–Hungarian Encounters. *Acta Universitatis Sapientiae. Philologica* 15. évf. 3. szám. 104–117.

Gal, S., Irvine, J. 2019. *Signs of Difference. Language and Ideology in Social Life*. Cambridge: Cambridge University Press.

The terminology of ultrarunning

Bérces, Edit

University of Pannonia Faculty of Business Administration and Management

bercese@yahoo.com

As is the case worldwide, ultramarathons are becoming more and more popular in Hungary, too, as they exceed the classic marathon distance of 42.195 kilometers (26 miles, 385 yards). The present research explores the fuzzy boundaries between the meanings of athletics and running, and within that, ultramarathon running. As a result, legal, ethical, and financial questions can occur.

Materials and methods: Terminological analyses of the definition of the terms athletics, ultramarathon, running, championship were carried out using Hungarian dictionaries, documents from World Athletics, the successor of the International Association of Athletics Federations, the International Association of Ultrarunners, the Hungarian Athletics Federation, the Croatian Athletics federation, the Museum of World Athletics exhibition in Budapest and other official documents, news articles, manuals, and dictionaries.

Results: The International Association of Ultrarunners (IAU) is the international governing body for ultrarunning, under the auspices of World Athletics. The IAU has traditionally organized world and European championships in the 100 km and 24-hour races, with the addition of the 50 km. Moreover, the recent foundation of the Global Organization of Multiday Ultramarathoners has been set up to promote international championships of 48 hours and over. The terminological analyses presented in the paper prove the fuzzy status of both the 100km and the 24-hour running events.

Keywords: sports terminology, athletics, track and field, ultramarathon, ultrarunning

References

- Fóris Á., Bérces E. 2005. Sport, gazdaság, terminológia. *Tudásmenedzsment* 6. évf. 2. szám 117–127.
- Fóris Á. 2006. A terminológiai szemlélet szerepe a szakmai kommunikációban. *Tudásmenedzsment*. 7. évf. 3. szám. 91–100.
https://epa.oszk.hu/02700/02750/00015/pdf/EPA02750_tudasmenedzsment_2006_03_091-100.pdf
(Retrieved 3/4/2025)
- Fóris, Á. 2022. *Translation and Terminology. Theory and Practice in Hungary*. Budapest–Paris: L'Harmattan Publishing /Éditions L'Harmattan.
- Muráth, J. (ed.) 2021. *Hungarian Lexicography III. LSP Lexicography*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Vlahek, P., Havaš, L. 2016. *Abeceda trčanja*. Gornji Hrašćan–Drávacsány: Lumbalis.

Technológiával támogatott tolmácsképzés – Hol járunk és merre tartunk?

Besznyák Rita

Budapesti Műszaki Egyetem Idegen Nyelvi Központ

beszrita@gmail.com

Az élet sok más területéhez hasonlóan a tolmácsok munkájában és felkészülésében is egyre hangsúlyosabban jelennek meg a technológia adta lehetőségek és kihívások. A nyelvi közvetítői szakma fokozatos profilváltásához és a megújuló piaci igényekhez igazodva a tolmácsképző intézmények az elmúlt évtizedekben fokozatosan beépítették a képzési struktúrájukba, a tananyagaikba és az értékelési rendszerükbe az információs és kommunikációs technológiai eszközöket (Prandi 2020, Rodríguez Melchor et al 2020, Spinolo–Amato 2020), megteremtve és valós tartalommal megtöltve a „számítógéppel támogatott tolmácsképzés” (computer-assisted interpreter training, CAIT) fogalmát. A COVID világjárvány hozta kényszer és a generatív mesterséges intelligencia előretörése ezen a téren is forradalmi változásokat hozott: napról napra fokozatosan alakítja és irányítja azt, hogy milyen tartalmakat, milyen eszközökkel és szemlélettel tanítunk a tolmácsképző intézményekben (Frittella 2021, Szabó–Besznyák 2021).

Az előadás röviden összegzi a tolmácsképzésben megjelenő IKT-eszközök fejlődését és fokozatos térnyerését, áttekintve azok szerepét és alkalmazási lehetőségeit a tolmácsórakon, a tananyagfejlesztésben és felkészülésben, valamint a hallgatók autonóm tanulásának támogatásában. Beszámol a tolmácsképzési keretek között megjelenő új oktatási platformokról, a háttéranyagok előkészítésére és feldolgozására alkalmas szoftverekről, valamint a szókincsrendszerezésre és glosszáriumépítésre használható felkészülési segédeszközökről. A tolmácsképzésben oktató kollégák tananyagfejlesztési szempontjait is szem előtt tartva az előadás kitér a gyakorlóanyagok forrásszövegeinek számítógépes elemzési lehetőségeire, illetve a mesterségesintelligencia-alapú eszközök alkalmazhatóságára (és korlátaira) a beszédírás és beszédfelolvasás, valamint a jegyzetelésteknika fejlesztése terén.

Kulcsszavak: tolmácsképzés, CAIT, IKT-eszközök, tananyagfejlesztés, autonóm tanulás

Irodalom

- Frittella, F.M. 2021. Computer-assisted Conference Interpreter Training: Limitations and Future Directions. *Journal of Translation Studies* Vol. 1. No. 2. 103–142. <https://doi.org/10.3726/JTS022021.6>
- Prandi, B. 2020. The use of CAI tools in interpreter training: where are we now and where do we go from here? in *TRAlinea Special Issue. Technology in Interpreter Education and Practice*. <https://www.intralinea.org/specials/article/2512> (Hozzáférés: 2025. 03. 10.)
- Rodríguez Melchor, M.D., Horváth, I., Ferguson, K. 2020. *The Role of Technology in Conference Interpreter Training*. Oxford: Peter Lang Verlag. <https://doi.org/10.3726/b13466>
- Spinolo, N., Amato, A. A. M. (ed.) 2020. Technology in Interpreter Education and Practice. in *TRAlinea Special Issue. Technology in Interpreter Education and Practice*. <https://www.intralinea.org/specials/article/2520> (Hozzáférés: 2025. 03. 10.)
- Szabó Cs., Besznyák R. 2021. Perspectives of Trainers and Trainees on Online Interpreting Courses at BME's Centre for Interpreter and Translator Training. *Translation and Interpreting Studies* Vol. 2 No. 2. 29–49. <https://bridge.ff.ukf.sk/index.php/bridge/article/view/66/61> (Hozzáférés: 2025. 03. 10.)

Normakövetés és hiperkorrekció: a felesleges vesszőhasználat jelensége a romániai magyar sajtóban

Bíró Enikő

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Marosvásárhelyi Kar

biro.eniko@ms.sapientia.ro

Jelen tanulmány a romániai magyar online sajtóban előforduló felesleges vesszőhasználat jelenségét vizsgálja. A kutatás elméleti háttérét az írásjelek nyelvi és kommunikációs szerepe, a nyelvhelyességi normák és a hiperkorrekció jelensége képezi. Az elemzés egy hároméves követéses vizsgálaton alapul, amely során 253 esetben sikerült felesleges vesszőhasználatot azonosítani, ezeket két fő kategóriában vizsgálva: a. felesleges vessző felsorolásban, b. felesleges vessző más esetekben. A kutatás célja elsősorban a nyelvhelyességi normák megsértését mutató jelenségek vizsgálata volt.

A módszertan korpuszelemzésen alapul, amely során sajtószövegekből gyűjtött példákon keresztül vizsgáljuk a felesleges vesszőhasználat típusait és előfordulásuk okait. Az eredmények azt mutatják, hogy a jelenség háttérében több tényező állhat: a helyesírási szabályok téves értelmezése, az értelemtükröztetés szerepe (Lackó 2018), illetve a hiperkorrekció jelensége (Mitrting 2005). Az idegen nyelvek, különösen az angol és a román (Péntek 2002), interferenciája szintén szerepet játszhat a felesleges vesszőhasználat jelenségének előfordulásában.

A kutatás rávilágít arra, hogy a felesleges vesszőhasználat nem csupán helyesírási kérdés, hanem a nyelvi tudatosság és a média nyelvhasználati normáinak tükröződése is. Bár helyesírási szabály megszegése szinte teljesen lefedi az adatbázisban szereplő összes felesleges vesszőhasználatot kapcsolatos nyelvhelyességi jelenséget, ezek a felesleges vesszők egyfajta audióális tulajdonsággal, egyéni jelentésárnyalatokat látják el az írott szöveget. Ez viszont gyakran megzavarja az adott szöveg értelmezését. Az eredmények alapján további vizsgálatokra van szükség a helyesírási normák változásának és az online nyelvhasználat hatásainak pontosabb megértéséhez.

Kulcsszavak: online sajtó, hiperkorrekció, nyelvhelyességi normák, vesszőhasználat, helyesírás

Irodalom:

- Lackó K. 2018. Körkép a magyar helyesírásról – áttekintés a 12. kiadás után. *Magyar Nyelvőr* 142. évf. 3. szám. 136–149.
- Mitrting É. 2005. A kvalitatív hiperkorrekció létrejöttében szerepet játszó nyelvi tényezők kvantitatív vizsgálata. *Iskolakultúra* 15. évf. 12. szám. 21–29.
- Péntek J. 2002. A nyelvi környezet és a helyesírás. *Magyar Nyelvőr*. 126. évf. 3. szám. 257–263.

A magyarországi horvát tanítási nyelvű gimnáziumok diákjainak nyelvi attitűdvizsgálata

Bockovac Tímea

Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

bockovac.timi@gmail.com

Az előadás témája a magyarországi horvát két tanítási nyelvű gimnáziumokban (Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest / Miroslav Krleža Horvát Oktatási Központ, Pécs) 2023-ban elvégzett nyelvi attitűdvizsgálat eredményeinek rendszerező jellegű bemutatása. Az előzmények a nevezett intézményekben 2017-ben végzett feltáró kutatáshoz nyúlnak vissza, amely során először váltak ismertté az elsődleges és másodlagos szocializáció nyelvei, a tanulók nyelvhasználati szinterei, az általuk használt nyelvek dominanciája, továbbá a nyelvválasztásukat befolyásoló tényezők. A nyelvi attitűd fogalmának értelmezése Alerić-Gazdić (2009), illetve Erb–Knipf (2001) nyomán történik.

A kérdőíves kutatásban 132 fő gimnazista vett részt, a teljes tanulói populáció 97%-át alkotva ezáltal. A kutatás célja ezúttal is a horvát nyelv elsajátításának és a nyelvtanulás motivációjának feltárása, a nyelvismeret önértékelése, a nyelvhasználati szinterek reprezentáltságának igazolása, valamint a magyar-horvát nyelvkapcsolatokra vonatkozó értékítéletek bemutatása.

A kapott eredmények megerősítették azt a feltételezést, miszerint a diákok pozitív attitűdöt tanúsítanak a horvát nyelvvel szemben. 94,6%-uk szereti a horvát nyelvet, 86,7%-uk szeretné fejleszteni nyelvismeretét és jelentős részük tervezi a horvát nyelv későbbi használatát továbbtanulása vagy munkavállalása során. A negatív attitűdök elsősorban a horvát nyelv magyarországi tájnyelvi változataira vonatkoztak. Az elvégzett, hiánypótló, longitudinális kutatás eredményei hozzájárulhatnak a társadalmi környezet és a "kisebbségi" nyelvhasználat összefüggéseinek tudatosításához. A diákok érdeklődési körének megfelelő nyelvi tartalmakon alapuló oktatási anyagok összeállítása a tananyagfejlesztés kiemelt területévé válva hatékonyabbá teheti az intézményi nyelvoktatást és annak kimeneti mutatóit.

Kulcsszavak: magyarországi horvátok, nyelvi attitűd, nyelvi identitás, kisebbségi nyelv, nyelvi sztereotípiák

Irodalom

Alerić M., Gazdić-Alerić T. 2009. Pozitivan stav prema hrvatskome standardnom jeziku kao uvjet njegova uspješnijeg ovladavanja. *Lahor* 1. évf. 7.szám. 5–23.

Erb M., Knipf E. 2001. A magyarországi német kisebbség nyelve és nyelvhasználata az ezredfordulón. In: Sisák, G. (szerk.) *Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a 20. század végén*. Budapest: Osiris–MTA Kisebbségkutató Műhely. 311–328.

A helyesírás norma és a mesterséges intelligencia kapcsolata: A nyelvi modellek preskriptív és deskriptív működésének vizsgálata

Bódi Zoltán

Magyarságkutató Intézet Nyelvtervezési Kutatóközpont

bodi.zoltan@gmail.com

A kutatás célja, hogy feltárja, milyen mértékben érvényesülnek a helyesírási normák a generatív mesterséges intelligencia (MI) rendszereiben, különös tekintettel arra, hogy ezek a modellek preskriptív vagy deskriptív módon kezelik-e az eltérő helyesírási formákat. Az MI egyre inkább beépül az írásbeli kommunikációba, így meghatározó tényezővé válik az írásgyakorlat és a nyelvi normák alakításában (Ludányi et al. 2024). Azt vizsgálom, hogy az MI preskriptív módon, aktívan betartatja-e a helyesírási szabályokat, vagy deskriptív módon alkalmazkodik-e a változó nyelvhasználathoz.

A kutatás alaphipotézise, hogy a nyelvi modellek algoritmusai elsősorban preskriptív módon működnek, azaz automatikusan kijavítják a nem standard helyesírási alakokat, még akkor is, ha a felhasználó erre nem adott közvetlen utasítást. Ugyanakkor az is feltételezhető, hogy a modell reakciói jelentős mértékben függenek a bemeneti prompttól és a szöveggörnyezettől (Marciniak–Baksa 2023; Pethő et al. 2023).

A kutatás empirikus módszertannal dolgozik, amelynek keretében különböző helyesírási formákat – standard és nem standard alakokat, internetes nyelvhasználati mintákat, archaikus írásmódokat – adunk meg az MI-nek semleges, direkt és indirekt promptok segítségével. Az eredményeket három kategóriában kódoljuk: (1) az MI megtartja az eredeti alakot, (2) automatikusan javítja, vagy (3) visszakerdez vagy alternatívát kínál. A kutatásban több MI rendszert is vizsgálunk. A kvantitatív adatelemzés során százalékos eloszlásokat és vizualizációkat alkalmazunk az eredmények bemutatására.

A kutatás várható eredménye, hogy feltárjuk: miként kapcsolódnak az MI rendszerek a helyesírási normához, mennyire befolyásolják a promptok és a kontextus az MI rendszerek helyesírási döntéseit. Az eredmények hozzájárulhatnak az MI rendszerekkel kapcsolatos nyelvpolitika, nyelvstratégia alakításához és ezen belül különösen az oktatásban való alkalmazhatóságának tervezéséhez (Marciniak–Baksa 2023).

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, helyesírás, preskriptív, deskriptív, oktatás

Irodalom

- Ludányi Zs., Váradi T., Kocsis Á., Madarász G. 2024. A mesterséges intelligencia felhasználásának lehetőségei a helyesírási tanácsadásban. In: *A 75 éves Nyelvtudományi Kutatóközpont projektjei a magyar nyelv digitális támogatásáért és fenntarthatóságáért*. Előadások, 2024. november 27. <https://mta.hu/esemenynaptar/2024-11-27-a-75-eves-nyelvtudomanyi-kutatokozpont-projektjei-a-magyar-nyelv-digitalis-tamogatasaert-es-fenntarthatosagaert-5519> (Hozzáférés: 2025. 02. 10.)
- Marciniak R., Baksa M. 2023. Szövegalkotó mesterséges intelligencia a társadalomtudományi felsőoktatásban – Félelmek és lehetőségek. *Educatio* 32. évf. 4. szám. 599–611. <https://doi.org/10.1556/2063.32.2023.4.4>
- Pethő G., Sass B., Simon L., Lipp V. 2023. Korpusztisztítás és sorvégi kötőjelek kezelése karakteralapú neurális nyelvmodellel. In: Berend G., Gosztolya G. Vincze V. (szerk.) *XIX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia*. Szeged, 2023. január 26–27. 291–304. https://rgai.inf.u-szeged.hu/sites/rgai.inf.u-szeged.hu/files/mszny2023_0.pdf#page=299&zoom=100,96,113 (Hozzáférés: 2025. 02. 10.)

A hibás érvelés koherenciája

Csúry István

Debreceni Egyetem Francia Tanszék

csury.istvan@arts.unideb.hu

Az érvelő diskurzus vizsgálata több diszciplína (így a filozófia, a logika, a szövegtan vagy a pragmatika és a különböző diskurzuselemzések) illetékességi körébe is beletartozik, melyek az ahhoz kapcsolódó fogalmi-terminológiai apparátus lényeges elemein is osztoznak. Ezek között kitüntetett helye van a koherenciának, melynek felfogása, meghatározása még az érintett területeken belül sem feltétlenül egységes. E tényezők együttese téves értelmezésekhez és hibás konklúziókhoz is vezethet. Peterson (2013: 163) alapján például úgy gondolhatnánk, hogy a hibásan érvelő szöveg inkohérens. A logikai ítéletek feltétel nélküli kiterjesztése a nyelvi jelenségek értelmezésére azonban könnyen zsákutcába visz.

A szofizmák (fallacies), azaz az érvelés sajátos logikai hibái iránti érdeklődésnek az ókorra visszanyúló hagyománya van. Ez ma az elméleti kutatásban (így különösen van Eemeren–Grootendorst munkájában (1991); tágabb áttekintésért ld. Fuentes Bravo–Santibáñez Yáñez (2017) tanulmányát) és a gyakorlati célú kommunikációban is kiteljesedik, köszönhetően a közbeszédben és a közösségi médiában tapasztalható jelenségeknek s a kezelésük társadalmi tétjének is. Mivel ezek végeredményben nyelvhasználati jelenségek, az alkalmazott nyelvészet több területe is hivatott velük foglalkozni. Ehhez fogalmi-terminológiai tisztázásra és a szofizmák jelentette nyelvi-kommunikációs problémakör meghatározására van szükség. Kutatásunk szövegjelentéstani-pragmatikai megközelítésben, a koherencia szövegtani fogalmából (Csúry 2017: 24) és a relevanciaelméletből kiindulva, adatokkal alátámasztva bemutatja, miként lehet kohérens a hibás érvelésre épülő szöveg, miért beszédhelyzet- és „műfaj”-függő a szofizmák megítélése, és miért kell logikai, pragmatikai és etikai dimenziójukat megkülönböztetni avégett, hogy tisztán lássuk az általuk jelentett alkalmazott nyelvészeti (köztük nyelvpedagógiai) kihívásokat.

Kulcsszavak: szofizma, diskurzuselemzés, retorika, pragmatika, nyelvpedagógia

Irodalom

- Csúry I. 2017. A zabolátlan koherencia. In: Dobi E., Andor J. (szerk.) *Esettanulmányok a szövegkoherenciáról*. (Officina Textologica 20.) Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 11–38. <https://mnytud.arts.unideb.hu/ot/20/ot20.pdf> (Hozzáférés: 2024. 07. 10.)
- Van Eemeren, F. H., Grootendorst, R. 1991. Les sophismes dans une perspective pragmatico-dialectique. In: Lempereur A. (ed.) *L'Argumentation*. Colloque de Cerisy. Mardaga. 173–194.
- Fuentes Bravo, C., Santibáñez Yáñez, C. 2017. Las falacias en las teorías contemporáneas de la argumentación. *Logos: Revista de Lingüística, Filosofía y Literatura* Vol. 27. No. 1. 62–72. (Hozzáférés: 2025. 03. 12.)
- Peterson, C. 2013. *Pensée rationnelle et argumentation*. Presses de l'Université de Montréal. <https://books.openedition.org/pum/23682>. (Hozzáférés: 2025. 03. 12.)

Szerzői és könyvtárosi kulcsszavak, illetve tudományterületi besorolás összevetése zero-shot prompting eredménnyel

Dodé Réka

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar Nyelvtudományi Doktori Iskola
dode.reka@nytud.hun-ren.hu

A tudományos publikációk osztályozása kulcsfontosságú a tudás rendszerezése és visszakereshetősége szempontjából. A szerzők szabadon – néhol instrukciók segítségével (vö. Dodé et al. 2023) –, de legtöbbször kötelezően adnak meg kulcsszavakat. A könyvtárosok a katalógusukban használt tárgyszólánckok közül, illetve azok mintájára adják meg a tartalmat, de fix, véges elemű lista használata nélkül (vö. Pálvölgyi 2011). A Frascati-féle tudományterületi besorolás (OECD 2007) 5 szintű, véges számú kategóriából áll. Van tehát egy teljesen szabad, kreatív, egy mérsékelten kötött és egy teljesen kötött visszakereshetőséget segítő technika.

A tanulmány célja tudományos művek címei, a szerzőik által megadott kulcsszavak, a könyvtárosok által adott kulcsszavak/tárgyszavak, továbbá a publikációkhoz rendelt Frascati-féle tudományterületi besorolások összevetése a Llama3.3 nyelvmoddell (<https://ollama.com/library/llama3.3>) zero-shot prompting (Radford et al. 2019) módszerrel adott eredményeivel, annak érdekében, hogy meg tudjuk ítélni, hogy a zero-shot prompting sikeresebben teljesíti-e az egyik vagy a másik esetben a feladatot.

Zero-shot prompting, azaz finomhangolás nélküli módszerrel magyar nyelvű szövegeken már végeztek kísérleteket a kulcsszógenerálás területén (Dodé 2023), amely biztató eredménnyel szolgált.

A kutatás során a szegedi Contenta repozitóriumból származó 50 magyar szöveget és a hozzájuk tartozó metaadatokat elemeztük. A Llama3.3 nagy nyelvmoddellel – API segítségével – generáltattunk kulcsszavakat, majd tudományterületi kategóriákat a szövegekhez. Az instrukcióban maximalizáltuk a kulcsszavak számát 10-ben, a tudományterületek számát 4-ben.

Az eredmények arra utalnak, hogy míg a zero-shot prompting módszer hasznos lehet a tudományos szövegek feldolgozásában kulcsszavak generálásával, a tudományterületi besoroláshoz – kötöttségéből, illetve a hierarchikus felépítéséből fakadóan – fontos a modell finomhangolása vagy további promptok tesztelése.

Kulcsszavak: kulcsszavak, tudományterületi besorolás, Frascati-rendszer, nagy nyelvmoddell, zero-shot prompting

Irodalom

- Dodé R. 2023. Magyar kulcsszavak vizsgálata és kinyerésük eredményeinek összevetése – pilotkutatás. *Filológia.hu* 14. évf. 1–4.szám. 51–64. <https://doi.org/10.59648/filologia.2023.1-4.3>
- Dodé R., Vadász N., Jelencsik-Mátyus K. 2023. Keywords at the border of terminology and language technology. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 16. évf. 2. szám. 102–115.
- OECD = Organisation for Economic Co-operation and Development. 2007. Revised field of science and technology (FOS) classification in the Frascati Manual. DSTI/EAS/STP/NESTI(2006)19/FINAL). Paris: OECD <https://web-archiv.oecd.org/2012-06-15/138575-38235147.pdf> (Hozzáférés: 2025. 02. 20.)
- Pálvölgyi M. 2011. *Információkereső nyelvek II.* Eszterházy Károly Főiskola. <https://docplayer.hu/104912303-Informaciokereso-nyelvek-ii-palvolgyi-mihaly.html> (Hozzáférés: 2025. 02. 20.)
- Radford, A., Wu, J., Child, R., Luan, D., Amodei, D., Sutskever, I. 2019. *Language models are unsupervised multitask learners.* OpenAI. https://cdn.openai.com/better-language-models/language_models_are_unsupervised_multitask_learners.pdf (Hozzáférés: 2025. 02. 5.)

A jó nyelvtanárrá válás útján. Végzés előtt álló angolszakos tanárjelöltek észrevételei

Doró Katalin – T. Balla Ágnes

Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

dorokati@lit.u-szeged.hu, tba@ieas-szeged.hu

A nyelvtanítással és nyelvpedagógiával foglalkozó szakirodalomban a jó nyelvtanárnak számos formája és meghatározása létezik, amelyek terjedelmük, megfogalmazásuk, megközelítésük és részletességük tekintetében eltérőek (Griffiths–Tajeddin 2020, Stronge 2018). Ezek általában általános és nyelvspecifikus tanári kompetenciákat, személyiségjegyeket és attitűdöket sorolnak fel. Korábbi tanulmányok azt találták, hogy a nyelvtanítással és nyelvtanulással kapcsolatos meggyőződések befolyásoló szerepet játszottak a tanárjelöltek tanítással kapcsolatos élményeik megélésében és véleményük alakításában (Nguyen 2021). Azért is fontos feltárni elképzeléseiket arról, hogy mitől lesz valaki jó nyelvtanár, hogy megtudjuk, milyen meggyőződésekkel és elvárásokkal érkeznek az egyetemi kurzusaikra és a gyakorlótanításra. Az előadás során olyan 5. és 6. évfolyamos angoltanár szakos hallgatók elképzeléseit tárjuk fel a „jó nyelvtanárról”, akik már rendelkeztek némi osztálytermi tanítási tapasztalattal. Arra kértük őket, hogy írjanak rövid reflexív esszét arról, hogy mi tesz valakit jó vagy hatékony nyelvtanárrá, és hogyan látják a helyüket az odafelé vezető úton. Az esszék tematikus elemzése azt mutatja, hogy a hallgatók eltérő módon ítélik meg, hogy mitől lesz egy tanár jó nyelvtanár; a tanári kompetenciák és személyiségjegyek mindegyiküknél eltérő hangsúlyt kaptak. Többek között a jó nyelvtudást, a pedagógiai készségeket és a kulturális tudatosságot emelték ki. Hangsúlyozták, hogy támogató tantermi környezetre van szükség, motiválni kell a diákokat, reagálni kell az egyéni különbségekre, és jól fel kell készülni a tanításra. Sokan felismerték, hogy messze vannak attól, hogy ideális tanárok legyenek, és hogy folyamatos szakmai fejlődésre van szükségük. Előadásunkban hangsúlyozzuk, hogy a hasonló felmérések segíthetnek abban, hogy megértsük a hallgatók tanárképzéssel és a tanári szakmával kapcsolatos attitűdjeit, félelmeit és a tanításra való felkészülésük esetleges hiányosságait.

Kulcsszavak: jó nyelvtanár, tanárképzés, tanári kompetenciák, tanári készségek, személyiségjegyek

Irodalom

Griffiths, C., Tajeddin, Z. (szerk.) 2020. *Lessons from the good language teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nguyen, M. H. 2021. Preservice teachers' pedagogical beliefs and practices during the EAL practicum in Australian secondary schools. In: Bao, D., Pham, T. (eds.) *Transforming Pedagogies Through Engagement with Learners, Teachers and Communities. Education in the Asia-Pacific Region: Issues, Concerns and Prospects*. Vol. 57. Singapore: Springer. 109–119.

Stronge, J. H. 2018. *Qualities of effective teachers*. Alexandria, VA: ASCD.

A funkcionális nyelvelmélet alkalmazása a magyar mint idegen nyelv tanításában

Driussi Paolo

Udinei Tudományegyetem Humanista Tanulmányok és Kulturális Örökség Kar

paolo.driussi@uniud.it

Előadásomban egy új nyelvtanítási módszert ismertetek, melynek alapja a FDG (Functional Discourse Grammar) a funkcionális nyelvelmélet (Hengeveld–Mackenzie 2008), amely különösen jól alkalmazható a magyar nyelv tanításában. Az elmélet Willem Levelt beszédmodelljét veszi alapul, amely az előadásban bemutatott nyelvtanítási módszernek is kiindulópontja. A módszer célja, hogy a diák minél hamarabb, a gyakorlatban kezdje használni a nyelvet, nyelvtudása gyorsan fejlődjön és az egyes nyelvtani szabályokat a megfelelő ütemezésben ismerje meg.

A módszer központjában a FDG által megadott rekurzív szerkezet áll: egy olyan művelet, amely segítségével minden nyelv leírható. Éppen ezért a tanulási folyamat során kiemelt szerepet kapnak a tanulók közléssel kapcsolatos ismeretei. A tanár arra irányítja a figyelmüket, hogy saját nyelvhasználatukban is felismerjék pragmatikai és reprezentatív jellegű döntéseiket, melyeket funkcionális módon át lehet vinni a megtanulandó új nyelvbe. A megközelítés a Processing Instruction (van Patten) módszerével ellentétben tehát a diákok anyanyelvi ismereteire épít, legtöbbször Krashen $i+1$ modelljét alkalmazva. Mivel Levelt beszédmodellje a hallgató nyelvismeretét hangsúlyozza a közlés helyes értelmezéséhez, a FDG alkalmazása a nyelvtanításban a diákok ismereteit teljeskörűen fejleszti (adott nyelvi szinthez viszonyítva). Ehhez a nyelvszerkezetet és a nyelvhasználatot úgy taníthatjuk, hogy a legegyszerűbb névszói állítmányi szerkezetből indulunk ki, majd azt a balra építkezési elv alapján (Hegedűs 2004) egyre nagyobb egységekké alakítjuk és megmutatjuk az igei állítmányi szerkezetek párhuzamosságait. Ennél a kiinduló fázisnál vezethetjük be a topik-fókusz fogalmát és kifejezésének módját a hierarchiai skála segítségével (Driussi 2022).

A módszer alkalmazásának köszönhetően a diákok korán felismerik a nyelv struktúráját és egyre motiváltabban haladnak az újabb ismeretek elsajátításában. A fentebb említett elmélet alapján összeállított gyakorlatok a nyelvtani szabályok önálló felismerését segítik és egyúttal a szókincset is hatékonyan bővítik.

Kulcsszavak: nyelvtanítási elmélet, nyelvtanítási módszer, funkcionalizmus, magyar nyelv, idegen nyelvek tanítása

Irodalom

Bárdos J. 2005. *Élő nyelvtanítás-történet*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Driussi, P. 2022. What are we Speaking of? A New Perspective on the Post-verbal Field. *Hungarian Studies Yearbook* IV. 113–130. <https://doi.org/10.2478/HSY-2022-0006>

Hegedűs R. 2004. *Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

Hengeveld, K., Mackenzie L. 2008. *Functional Discourse Grammar*. A typologically-based theory of language structure. Oxford: Oxford University Press.

Rugalmasság és elszigeteltség: felmérés a távoktatásban részt vevő szakfordító hallgatók tapasztalatairól

Eszenyi Réka

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

eszenyi.reka@btk.elte.hu

Tanulmányunkban távoktatásban részt vevő szakfordító hallgatók körében végzett felmérésünk eredményeit mutatjuk be. A kutatás az e-learning hatását vizsgálja a résztvevők tanulási motivációjára, munkaterhelésére és hatékonyságára. A felmérés 27 zárt és nyílt végű kérdést tartalmazott, amelyek arra keresték a választ, hogy mi motiválta a hallgatókat a távoktatásos fordítóképzés elkezdésére, miért a távoktatásos formát választják, milyen előnyöket és kihívásokat tapasztaltak a képzés online kurzusainak végzése során, valamint hogyan jellemezhető az online megvalósuló távoktatás, a kommunikáció és a használt tanulásirányítási rendszer (Canvas).

A felmérés 54 válaszadója az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszék távoktatásban megvalósuló képzéseiben vett részt. A nyelvük a magyar volt. Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók 91%-a ismét beiratkozna a képzésre, és megfelelőnek tartja ezt a tanulási formát a fordítói készségek elsajátításához. Ugyanakkor korábbi kutatások eredményeit megerősítve (Kubikova et al. 2024) a távoktatás rugalmassága mellett számos kihívás is megmutatkozott: a monotonitás, az elszigeteltség és a bizonytalanság érzése, valamint a tanulási helyzet és közösség távoli és a kommunikáció aszinkron jellege.

Az eredmények arra utalnak, hogy bár az online távoktatás a fordítóképzésben hatékony módszer, a résztvevők nem mindig rendelkeznek azokkal az autonóm tanulási készségekkel, amelyek szükségesek lennének a képzés rugalmasságának teljes körű kihasználásához (Greener 2021). A hallgatóknak előzetes felkészítésre lehet szükségük a tanulási stratégiák és az önmenedzselés terén annak érdekében, hogy kevesebb stresszt okozzon a tanulás megszervezése és a határidők betartása. A rendszeres hallgatói kommunikáció ösztönzése, valamint a kapcsolatok építésére szánt idő segíthet enyhíteni az elszigeteltséget, amelyet a résztvevők gyakran tapasztalnak.

Kulcsszavak: motiváció, kompetenciafejlesztés, kurzusértékelés, visszacsatolás, a távoktatás előnyei és kihívásai

Irodalom

Greener, S. 2021. Exploring remote distance learning: what is it and should we keep it? *Interactive Learning Environments* Vol. 29. No. 1. 1–2. <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1848506>

Kubikova, K., Bohacova, A., Slowik, J., Pavelkova, I. 2024. Students' adaptation to distance learning: An analysis of the effectiveness, benefits and risks of distance education from the perspective of university students. *Social Sciences and Humanities* (Open access). 9.1–12. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.100875>

Szóelemek írásával kapcsolatos bizonytalanságok a romániai magyar online sajtó követéses vizsgálatának tükrében

Fazakas Noémi

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Marosvásárhelyi Kar

galfnoemi@gmail.com

Az online kommunikáció és az online sajtó térhódítása révén az online médiumok széles körben könnyen elérhetővé váltak, ugyanakkor a hagyományos médiumok is internetes felületeket alakítottak ki. Ennek következtében az online (írott) médiumok nyelvhasználatának tudományos szempontú elemzése fokozottan aktuálissá vált egy olyan 2021 óta folyó longitudinális vizsgálat formájában, melynek célja, hogy valós nyelvi jelenségeket, nyelvhasználati trendeket azonosítson a romániai magyar sajtó nyelvhasználatában.

A sajtófigyelés, ha regionális nyelvű médiáról van szó, módszertani kérdések sorát veti fel, mert a kisebbségi média éppen a nyelvi dimenzió mentén mutat fel speciális jellegzetességeket a többségi (magyarországi) médiához képest. Kutatásunkban kiindulópontnak tekintjük a magyar nyelv többközpontúságáról kialakított szemléletet (Lanstyák 1998), ugyanakkor fontos tényező az aktív kétnyelvűségi helyzet, amely kedvez a kontaktusjelenségek gyakoribb előfordulásának, hiszen a kétnyelvű környezetben használt nyelvváltozatokban megmutatkozik a többségi nyelv bizonyos mértékű hatása.

Előadásomban a magyar helyesírás egyik „egyik legneuralgikusabb pontjával” (Laczkó–Mártonfi 2004: 141), a szóelemek írásával kapcsolatos bizonytalanságokra összpontosítok. Az ezzel kapcsolatos problémákat 5 hibatípusba soroltuk, ezek a következők: 1.22. – Egybeírandót külön; 1.23. – Különírandót egybe; 1.24. – Kötőjelest külön vagy egybe; 1.25. – Egybeírandót vagy különírandót kötőjellel; 1.26. – Összetételek határán. A kutatás következtetéseként megfogalmazható, hogy a romániai magyar online írásgyakorlatában erős bizonytalanság figyelhető meg a külön- és egybeírás tekintetében. Különösen látványosak az igeekötőkkel kapcsolatos problémák (főleg a kettős szófajúság esetén), illetve a jelzős összetételek írásában érzékelhető ingadozás. Ez egyrészt annak tudható be, hogy a hírszövegek írói nem érzékelik az egybeírást indokló jelentésváltozást, ugyanakkor nem veszik figyelembe az íráshagyomány miatt a szabályzatban egybeírandóként megjelölt formákat.

Kulcsszavak: romániai magyar online sajtó, longitudinális vizsgálat, egybeírás, különírás, nyelvhasználati trendek

Irodalom

Laczkó K., Mártonfi A. 2004. A különírás és az egybeírás. Vitaanyag. *Magyar Nyelvőr* 128. évf. 2. szám. 141–157.

Lanstyák I. 1998. Gondolatok a nyelvek többközpontúságáról. In: Lanstyák I. (szerk.) *Nyelvünkben otthon*. Dunaszerdahely: Nap Kiadó. 158–172.

Magyar egyetemek terminológiastratégiája a nemzetköziesedési folyamatokban

Fóris Ágota

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

foris.agota@kre.hu

Az angol közvetítőnyelvű oktatás (EMI) Európa számos országában, így a magyar felsőoktatásban is elterjedt gyakorlat. A globalizáció és a felsőoktatás nemzetköziesedése következtében elkerülhetetlen a felsőoktatásban a kétnyelvűség, ami a magyar oktatási nyelv mellett az angol közvetítőnyelvű oktatás (EMI) elterjedését hozta magával, más európai országokhoz hasonlóan (lásd pl. Paulsrud–Cunningham 2024). Bár az angol közvetítő nyelvű oktatás (EMI) jellemzőit nyelvpedagógiai szempontból többen is vizsgálták, Kontra (megj. a.) az oktatás nyelvének megválasztását, konkrétan az angol, mint tannyelv témáját státusztervezési szempontból a nyelvpolitika körébe sorolja, és arra figyelmeztet, hogy a felcserélő kétnyelvűség helyett a hozzáadó kétnyelvűség megvalósítására célszerű törekednünk.

Egy korábbi kutatás az oktatás nemzetköziesítésében a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) gyakorlatát vizsgálta abból a szempontból, hogy a nemzetköziesítési folyamatban az angol nyelv és a kétnyelvűség milyen módon jelenik meg a hivatalos dokumentumokban (Fóris 2024). Jelen előadás célja más magyar egyetemek nemzetköziesítési folyamatainak vizsgálata ugyanebből a szempontból: a hivatalos, a honlapjukon található stratégiai dokumentációban milyen módon jelenik meg a nemzetköziesedés folyamata, az angol közvetítő nyelv (EMI) és a kétnyelvűség koncepciója, illetve a kétnyelvűségi elvárások mennyiben vonatkoznak az intézményre és mennyiben az egyénekre? A vizsgálat esettanulmány, módszere kvalitatív, a releváns szakirodalmat és írott dokumentációt vizsgáltam át tartalomelemzéssel, konkrétan vezető magyar egyetemek nyilvánosan közzétett intézményfejlesztési tervét és oktatási stratégiáját. Az eredményekből az látszik, hogy a tudományos, oktatási és adminisztrációs nyelvhasználatra vonatkozó általános vagy intézményi terminológiastratégiai ajánlások egzakt formában csak ritkán léteznek, maguk az érintett intézmények pedig többnyire az intézményi stratégiai tervbe építik bele a nyelvhasználatra vonatkozó terveiket.

Kulcsszavak: terminológiastratégia, nemzetköziesedés, tudományos nyelv, kétnyelvűség, angol közvetítőnyelvű oktatás

Irodalom

- Fóris Á. 2024. A felsőoktatás és a tudomány nemzetköziesedésének hatása a magyar anyanyelvű oktatásra és terminológiára. *Anyanyelv-pedagógia* XVII. évf. 4. szám, 1–15. <https://doi.org/10.21030/anyp.2024.4.1>
- Kontra M. megj. a. Az angol nyelv a mai Magyarországon. In: Bodó Cs., Szabó G. (szerk.) *A szociolingvisztikai kutatás társadalmi hatásai*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Paulsrud, B. A., Cunningham, U. 2024. Parallelingualism, translanguaging, and English-medium instruction in nordic higher education. In: Peterson, E., Beers Fägersten, K. (eds.) *English in the Nordic Countries: Connections, Tensions, and Everyday Realities*. New York: Routledge. 127–147. <https://doi.org/10.4324/9781003272687-9>

Társalgási normák, beszélőváltás-időzítés és egyéni nyelvfejlődési utak 5 és 9 éves gyermekeknél

Hátori Ágnes – Bóna Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

hamori.agnes@nytud.mta.hu, bona.judit@btk.elte.hu

A beszélői-hallgatói szerepek váltogatása a társalgásban a nyelv egyik központi jelensége, mely legtöbbször gyorsan és gördülékenyen megy végbe, felnőtteknél átlagosan 200 ms körüli időtartamon belül. A beszélőváltás ilyen szűk időzítése jelentős pszicholingvisztikai kihívás, amely számos nyelvi, társas és kognitív készség egyidejű működését igényli (Levinson–Torreira 2015). Gyermekekben a beszélőváltások eleinte lassabban, hosszabb átlagos időtartammal történnek, mely az életkor előrehaladtával csökken, 5 éves korban megközelítve, 9 éves korra majdnem elérve a felnőtteknél szokásos időzítési értékeket (Casillas 2014).

Ez nem egyenletes gyorsabbá válást jelent, a beszélőváltások időtartama egy társalgáson belül számos tényező mentén változik (Stivers et al. 2009). Kutatásunkban 24 gyermek (5 és 9 évesek, 6-6 fiú és 6-6 lány) beszélőváltás-időzítését és -jellemzőit vizsgáljuk felnőttel folytatott társalgásukban, a GABI gyermeknyelvi adatbázis felvételei (kb. 120 perc) alapján. A felvételeket Praattal elemeztük, vizsgálva a beszélőváltások időtartamát (FTO), típusát, a fordulók hosszát és akciójellegét, valamint a gyermekek fordulókezdő és időnyerő stratégiáit, különös tekintettel a diskurzusjelölők és a kitöltött szünet használatára. Az eredmények alapján bemutatjuk, hogy a gyermekek aktívan törekednek a felnőttekre jellemző beszélőváltás-időzítési minták követésére, és

a) ehhez különböző támogató stratégiákra támaszkodtak;

b) ebben diskurzusjelölőket és megakadásjelenségnek számító jelzéseket is használtak, itt a társalgási fluenciát és normatív időtartamú beszélőváltást segítő eszközként;

c) többféle jellegzetes beszélőváltási mintázat-típust is találunk mindkét korosztályban, a gyermekek eltérő nyelvi készségeivel, alkalmazott időnyerő technikáival és egyéni társalgási jellemzőivel összefüggésben.

Az eredmények arra is felhívják a figyelmet, hogy a gyermekeknél a nyelvi fejlődés a tipikus nyelvelsajátításon belül is különböző utakat és stratégiákat követhet.

Kulcsszavak: gyermeknyelv, társalgás, beszélőváltás-időzítés, időnyerő technikák, diskurzusjelölők

Irodalom

- Casillas, M. 2014. Taking the floor on time: Delay and deferral in children's turn taking. In: I. Arnon, I., Casillas, M., Kurumada, C., Estigarribia, B. (eds.) *Language in Interaction*. Amsterdam: Benjamins. 101–114.
- Casillas, M., Bobb S. C., Clark, E. V. 2015. Turn-taking, timing, and planning in early language acquisition. *Journal of Child Language*. Vol. 43. No. 6. 1310–1337. <https://doi.org/10.1017/S0305000915000689>.
- Levinson S. C., Torreira F. 2015. Timing in turn-taking and its implications for processing models of language. *Frontiers in Psychology* Vol. 6. 1–17.
- Stivers T., Enfield N. J., Brown P., Englert C., Hayashi M., Heinemann T., Hoymann G., Rossano F., de Ruiter J. P., Yoon K., Levinson S. C. 2009. Universals and cultural variation in turn-taking in conversation. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* Vol. 106. No. 26. 10587–10592.

Nyelvtanulás és mesterséges intelligencia: egy tanulásvizsgálat továbbgondolási lehetőségei

Havasi-Kovács Helga – Abari Kálmán– Polonyi Tünde Éva

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézete

havasine.kovacs.helga@uni-eszterhazy.hu, abari.kalman@arts.unideb.hu,
tundepolonyi@gmail.com

A nyelvelsajátítás összetett és bonyolult kognitív folyamat, amely során képessé válunk felismerni és alkalmazni egy nyelv szabályait. A mesterséges intelligencia egyre nagyobb szerepet játszik a folyamatok modellezésében. Az egyes tanulási stratégiák és a hibázási mintázatok elemzése által feltárhatóvá válhat például, hogy milyen módszereket alkalmazunk a nyelvtani szabályok megtanulásakor, mely a nyelvelsajátítás mechanizmusának pontosabb megértését teszi lehetővé. Jelen előadás egy olyan empirikus kutatás eredményeit mutatja be, mely jó alapot szolgálhat az ilyen szempontú későbbi elemzésekhez.

Vizsgálatunkban magyar anyanyelvű fiatal felnőttek egy mesterséges nyelv morfológiai szabályait sajátították el implicit tanulási környezetben. A cél annak körüljárása volt, hogy a résztvevők milyen mértékben képesek felismerni a többes szám jelölési rendszerének szabályait, illetve alkalmazni ezeket korábban nem látott szó-kép párokra. Vizsgáltuk továbbá, hogy hogyan befolyásolja az eredményeket több többesjel megtanulása. A kutatás három feladatból (tréning, felismerésen alapuló memória feladat, szabályáltalánosítási feladat), egy szám-szimbólum tesztből, egy rövid interjúból, a MAWI-teszt összehasonlítás próba részéből és egy kérdőívből állt (a módszertan kialakításához Havas et al. 2014 nyelvtani nemekre vonatkozó morfológiai tanulásvizsgálata és Laine et al. 2014 kutatása szolgált).

Az eredmények alapján mindkét csoport eredményes volt a morfológiai szabályok elsajátításában, ugyanakkor az egy szabályt tanuló csoport valamivel hatékonyabbnak bizonyult a szabályáltalánosítási feladatban, a felismerési teljesítményben azonban nem mutatkozott szignifikáns különbség. Az előadás rávilágít arra, hogy az MI-alapú automatizált adatelemzés, a szimulált tanulási környezetek hozzájárulhatnak a nyelvelsajátítás folyamatának mélyebb megértéséhez. Az így szerzett ismeretek nemcsak az elméleti nyelvészet és a kognitív tudományok számára lehetnek hasznosak, de a nyelvoktatás hatékonyságának növelésére is felhasználhatók.

Kulcsszavak: pszicholingvisztika, nyelvelsajátítás, szabálytanulás, implicit tanulás, morfológia

Irodalom

- Havas V., Waris, O., Vaquero, L., Rodríguez-Fornells, A., Laine, M. 2014. Morphological learning in a novel language: A cross-language comparison. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology* Vol. 11. No. 1. 1–16. <https://doi.org/10.1080/17470218.2014.983531>
- Laine, M., Polonyi T., Abari K. 2014. More than words: fast acquisition and generalization of orthographic regularities during novel word learning in adults. *Journal of Psycholinguistic Research* Vol. 43. No. 4. 381–396.

Academic writing skills in higher education: student-identified factors hindering successful text production

Hrenek, Éva – Szabó T., Annamária Ulla – P. Tóth, Teodóra

University of Eötvös Loránd Faculty of Humanities

hrenek@caesar.elte.hu, toth.arianna.teodora@kancellaria.elte.hu,

szabotannamaria@btk.elte.hu

University students are frequently required to produce academic texts throughout their studies. However, it has been increasingly observed that academic writing poses a challenge for a significant proportion of students (e.g., Deli–Rétvári 2018). Therefore, development is necessary not only in foreign languages but also in students' native Hungarian language.

The Advanced Level Language Use project at Eötvös Loránd University aims to identify and alleviate linguistic/communicative difficulties in higher education. Within this framework, our research group examines and seeks to enhance academic writing skills. In the initial phase of our research, we assess students' production of texts and explore their attitudes towards academic writing, identifying factors that present difficulties in the process.

This presentation focuses on the latter aspect, presenting the results of an online questionnaire-based attitude survey. We analyse the extent to which the factors identified by students relate to specific components of text production skills (e.g., Kádárné Fülöp 1990, Becker-Mrotzek–Böttcher 2014). Our questionnaire, distributed to all ELTE students, has been completed by nearly 900 respondents to date. In our presentation, which centres on factors hindering students' written performance, we examine the responses of humanities students (approximately 300 participants).

The findings of our survey provide a comprehensive overview of the factors that impede successful text production among humanities students. They also lay the foundation for the development of a program that addresses students' real needs and requirements, contributing to the enhancement of academic writing skills.

Keywords: academic writing, written text production, skills development, higher education, attitude survey

References

- Deli E., Rétvári M. 2018. Academic writing: A tudományos írás céljai és problémái. *Jel-Kép* No. 4. 62–70.
- Becker-Mrotzek, M., Böttcher, I. 2014. *Schreibkompetenz entwickeln und beurteilen*. Cornelsen Schulverlage GmbH: Berlin.
- Kádárné Fülöp J. 1990. *Hogyan írnak a tizenévesek: Az IEA fogalmazásvizsgálat Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Kollaboratív írás és nyelvi ideológiák: az írásbeliség szociokulturális gyakorlatai

Jenei Kamilla

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

jenei.kamilla@btk.elte.hu

Az írás szociokulturális megközelítése (vö. Cook-Gumperz ed. 2006) szerint az írás társadalmi és kulturális gyakorlatok mentén alakul. Előadásomban az írásbeliség és társadalmi értékmeghatározás kapcsolatát (Blommaert 2004) a kollaboratív írással összefüggésben vizsgálom az MTA–ELTE Kollaboratív Írás Kutatócsoport munkájához kapcsolódva, eltérő szociokulturális háttérű diákpárok írásgyakorlatain keresztül.

A kollaboratív írás során egy szöveget két vagy több szerző hoz létre közös felelősségvállalással (Storch 2019). Elemzésem aköré a kérdés köré összpontosul, hogy milyen nyelvi ideológiákat kapcsolnak az írásbeliséghez a diákok a szövegeikben, valamint mindez milyen hatással van az írás közbeni együttműködésükre. Az előadásban rámutatok arra, hogy a diákpárok olykor eltérő ideológiái, írásbeliséggel kapcsolatos tapasztalatai miként képesek hozzájárulni a közös felelősségvállalással készített szöveghez.

Elemzéseim alapjául a kutatócsoport egyik partnerintézményében (egy magyarországi megyeszékhely gimnáziumában) zajló 12 írásalkalom egyikén elkészült szövegek szolgálnak. A diákpárok (összesen 8) szövegalkotáshoz kapcsolódó instrukcióként ez alkalommal azt kapták, hogy írjanak arról, milyen volna az élet írás nélkül, ezért e szövegek vizsgálata tűnt legalkalmasabbnak az írásbeliséghez kapcsolódó ideológiák feltárására. A diákpárokkal hangfelvételeket is készítettünk, így az elemzésemhez az írás közben zajló, az írásról szóló diskurzusaikat is felhasználtam, amely etnográfiai megfigyeléseimmel egészül ki.

Az előadásban amellet érvelek, hogy a közös írás és a szövegek vizsgálata nem csupán az íráshoz kapcsolódó ideológiák feltárását teszi lehetővé, hanem hozzájárul a kollaboratív írás, mint gyakorlat működésének megértéséhez is.

Kulcsszavak: az írás etnográfiája, írásbeliség, kollaboratív írás, nyelvi ideológiák, társas jelentések

Irodalom

- Blommaert, J. 2004. Writing as a Problem: African Grassroots Writing, Economies of Literacy, and Globalization. *Language in Society* Vol. 33. No. 5. 643–671.
- Cook-Gumperz, J. (ed.) 2006. *The Social Construction of Literacy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Storch, N. 2019. Collaborative writing. *Language Teaching* Vol. 52. No. 1. 40–59.
- Svenlin, M., Sørhaug, J. O. 2022. Collaborative Writing in L1 School Contexts: A Scoping Review. *Scandinavian Journal of Educational Research* Vol. 67. No. 6. 980–996.

*A projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24 kódszámú Egyetemi Kiválósági Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával, valamint az 150824 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, az NKKP Starting pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A kárpátaljai magyarlakta települések utcaneveinek „dekommunizációja”

Karmacs Zoltán

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

karmacs.zoltan@uni-eszterhazy.hu

A mai Kárpátalja területe az elmúlt több mint száz év során számos államalakulat részévé vált, melyek nyomot hagytak e terület politikai, gazdasági, etnikai, nyelvi stb. viszonyaiban. Ezt érzékenyen mutatják a településnevek, illetve közterületnevek változásai, változtatásai, melyek öt különböző szakaszban ragadhatók meg (Dobos 2015: 101–103).

1991-től a független Ukrajnában igény mutatkozott a kommunista ideológiát tükröző nevek eltüntetésére, melyek elsősorban az utcaneveket érintették. Kárpátalján, s azon belül is a magyarok által lakott területen a települések történelmi neveinek a visszaállítása, illetve a szovjet ideológiát magán viselő közterületek átnevezése is jelentős mértéket öltött (Beregszászi 1997).

A 2013–2014 fordulóján a „méltóság forradalma” keretében Ukrajnában megindult a szovjet örökséggel való teljes leszámolás, azaz a dekkommunizáció, melynek keretében 2015. április 9-én megszületett a 2015. évi 317-VIII. sz. törvény „A kommunista és a nemzetiszocialista totalitárius rezsim elítéléséről és jelképeik betiltásáról” (Csernicskó 2019: 190).

A kutatás a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktustól a 2022. február 24-én kitört ukrán–orosz háborúig terjedő időszakban bekövetkezett utcanév-változtatásokat vizsgálja Kárpátalja Beregszászi, Munkácsi és Ungvári járásai 17 kistérségének 100 településén, ahol a magyar nemzetiségűek aránya a 2001-es, utolsó hivatalos népszámláson meghaladta a 10%-ot. Az adatgyűjtés főként a változást rögzítő hivatalos dokumentumok begyűjtése és a kihelyezett közterület-névtáblák digitális fotódokumentációja révén valósult meg 2021. június és 2022. szeptembere között.

A vizsgált településeken 2014–2022 közötti időszakban 40 településen 88 utcának adtak új nevet. Ezek közül 38 településen 79 utca nevének megváltoztatása hozható összefüggésbe közvetlenül a dekkommunizációs törvény hatásával. Az előadásban bemutatásra kerül a régi és az új nevek ideológiai vonatkozásai, a változások időgömbje stb.

Kulcsszavak: dekkommunizáció, Ukrajna, Kárpátalja, utcanév-változás, magyarlakta falvak

Irodalom

Beregszászi A. 1997. Magyar helységnevek Kárpátalján (1988–1995). *Forrás* 5. évf. 104–108.

Csernicskó I. 2019. *Fények és árnyak Kárpátalja nyelvi tájképéből*. Ungvár: Autdor-Shark.

Dobos S. 2015. Magyar helységnevek Kárpátalján: kodifikációs kísérletek és eredmények (1989–2000). *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 17. évf. 1. szám 101–125.

Névkompetencia fejlesztése magyar nyelv tanórán a mesterséges intelligencia segítségével

Kecskés Judit

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

judit.kecskes@uni-miskolc.hu

Az empirikus kutatáson alapuló előadás azt kívánja bemutatni, hogyan hasznosítható a mesterséges intelligencia a névkompetencia fejlesztésére az általános iskolai magyar nyelv tanórán. Az előadás az alkalmazott névtan név és iskola (Raátz 2015) részterületének elméletére és módszertanára építve névtani és anyanyelv-pedagógiai szempontokat kapcsol össze. A névadási motivációk és a névízlés változását vizsgáló onomasztikai tanulmányok (Gerritzen 2006, Raátz 2014, Kecskés 2024) rámutatnak arra, hogy a keresztnévhasználatban egyre erősödik a globalizációs trend, amelynek alakításában a televízió és az internet jelentős szerepet játszik, amelyek a legelzártabb településekre is közvetítik a celebek életét, s e névhordozókon keresztül a nemzetközi neveket. A névközösségekben változnak a névadási motivációk, a naptári névadás, a névöröklés háttérbe szorul, a felekezeti vagy regionális nevektől elszakadnak a közösségek, s egyre nagyobb teret kapnak a nemzetközi nevek. A név és iskola területéhez sorolható tanulmányok (pl. Takács 2022), számos példát mutatnak a köznevelésben a magyar nyelv tananyag szófajtani, jelentéstani és helyesírási témaköreihez kapcsolható névtani feladatokra, ezek sorába illeszkedik a kutatás. Az előadás bemutat egy rendhagyó magyar nyelv tanórát, amelyen az edényi kistérség egyik általános iskolájának tanulói a saját környezetük névkincsén keresztül határozzák meg a tulajdonnevek típusait. Ezt követően a névadási motivációk és a név iránti attitűd témakörét kontrasztív módon dolgozzák fel: mit tudnak az általuk viselt keresztnév névadási motivációjáról, tetszik-e nekik az általuk viselt név; milyen keresztnévet javasol a mesterséges intelligencia a családnevük mellé, s tetszik-e nekik a javasolt név. Pedagógiai szempontból a ChatGPT kontrasztív alkalmazása a magyar nyelv tanórán újabb lehetőség a digitális tartalmak felhasználhatóságának tanítására.

Kulcsszavak: alkalmazott névtan, keresztnév, nemzetközi nevek, anyanyelv-pedagógia, mesterséges intelligencia

Irodalom

- Gerritzen, D. 2006. Naming Children in a Globalizing World. *Acta Onomastica XLVII*. 177–184.
- Kecskés J. 2024. Nevedben a sorsod – globalizációs trend és helyi identitás tükröződése az Abaúji kistérség általános iskolásainak keresztnéveiben. *Acta Academiae Beregsasienis Philologica* III. évf. 2. szám. 9–29. DOI: 10.58423/2786-6726/2024-2-9-29
- Raátz J. 2014. Globalizációs és identifikációs jelenségek a mai magyar keresztnévvadásban. In: Ladányi M., Vladár Zs., Hrenek É. (szerk.) *Nyelv – társadalom – kultúra. Interkulturális és multikulturális perspektívák I–II. A XXIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus (ELTE BTK Budapest, 2013. március 26–28.) előadásai. A MANYE Kongresszusok Előadásai Vol. 10. No. I–II.* Budapest: MANYE–Tinta Könyvkiadó. 708–715.
- Raátz J. 2015. Alkalmazott névtan. In: Farkas T., Slíz M. (szerk.) *Magyar névkutatás a 21. század elején.* Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság–ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet. 227–247.
- Takács J. 2022. A tulajdonnevek témaköréhez kapcsolódó onomasztikai feladatok a 3–6. osztályos anyanyelvi taneszközökben. In: Csató A., Herédi R., Kispál D. (szerk.) *IrKa Könyvek 2. Olvasatok és módszerek: Tanulmányok a magyartanítás módszertanairól.* Eger: Líceum Kiadó. 67–77.

Hiba! A hivatkozási forrás nem található.

Személyes kommunikáció a globális térben: Az interkulturális tudatosság fejlesztése a kritikus gondolkodás eszközeivel társadalomtudományi és humán kurzusokon

Kopaszné Láng Viktória

Miskolci Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

viktoria.lang@uni-miskolc.hu

A globalizálódó világban az interkulturális kompetencia nem csupán értékes készség, hanem alapvető fontosságú munkavállalói soft skill, különösen a globális kommunikációra felkészülő diákok számára. Az előadás célja annak vizsgálata, hogyan támogathatja a kritikus gondolkodás fejlesztése az interkulturális kompetencia kialakulását, lehetőséget adva a hallgatóknak — különösen a felsőoktatásban részt vevőknek — arra, hogy elemezzék a kulturális nézőpontokat, megkérdőjelezzék az előítéleteket, és magabiztosan vegyenek részt kulturális interakciókban.

A prezentáció elméleti modellekre építve tárgyalja az interkulturális tanulás és a kritikus gondolkodás tantervbe való integrálásának fontosságát a modern oktatási rendszerekben, valamint nemzetközi kutatások és tananyagfejlesztési projektek, mint az Euroclio Learning to Disagree programja, szolgálnak alapul a bemutatott példákhoz. Az előadás célja, hogy bemutassa, hogyan támogathatják az interkulturális kompetenciák és a kritikai gondolkodás fejlesztését különböző tantervi struktúrák, és hogyan integrálhatók gyakorlati példákon keresztül, figyelembe véve a kultúrák közötti különbségeket. Különös figyelmet kapnak azok a pedagógiai megközelítések, amelyek a tanulók globális, holisztikus gondolkodásának kialakítását célozzák.

Az előadás hangsúlyozza az interkulturális tanulás és a kritikai gondolkodás tantervbe való integrálásának jelentőségét, számos gyakorlati tapasztalaton alapuló példán keresztül. A bemutatott stratégiák közé tartoznak vitára épülő tevékenységek, médiatudatossági gyakorlatok, esettanulmányok és reflektív módszerek, amelyek ösztönzik a diákokat a sztereotípiák megkérdőjelezésére és a kulturális sokszínűségről szerzett mélyebb megértés kialakítására. Emellett szó lesz az etnocentrikus attitűdök kezeléséről, az ellenállás leküzdéséről és az interkulturális kompetencia értékelésének kérdéseiről.

Kulcsszavak: interkulturális kompetencia, kritikus gondolkodás, soft skills, pedagógia, globális perspektíva

Irodalom

Banks J.A. 2008. Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives. *London Review in Education* Vol. 6. No. 1. <https://doi.org/10.18546/LRE.06.1.12>

Browne, M. Neil, Stuart M. Keeley. 2017. *Asking the Right Questions: A Guide to Critical Thinking*. Harlow: Pearson Education

Az utószerkesztés taníthatósága BA-hallgatók által utószerkesztett, gépi fordítású szövegek kvalitatív elemzése alapján

Kovács Tímea

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

kovacs.timea@kre.hu

A gépi fordítóeszközök drámai fejlődésének köszönhetően a neurális gépi fordítás egyre inkább képes modellezni a természetes nyelvek működését, így a fordítók és a fordítási folyamatban részt vevő egyéb szereplők hagyományos szerepét fokozatosan újak váltják fel. Ennek eredményeként nagyobb hangsúlyt kapnak az elő- és utószerkesztési és lektorálási készségek és kompetenciák (Pym 2013, Robert et al. 2017), ami lehetővé teszi a jobb minőségű fordítások készítését. Mivel a neurális hálózatokon alapuló számítógépes fordítások mára egyértelműen megközelítik vagy meghaladják az emberi fordítások minőségét (Laki et al. 2018), ebben az új fordítási környezetben egyre inkább az a kérdés, hogy milyen hatékonyan tudjuk integrálni a gépi fordítást a fordítási folyamatba. Egyre több kutatás foglalkozik azzal, hogy a nyelvoktató intézmények hogyan integrálhatják a gépi fordítást az oktatási programjaikba. Bár növekvő számú tanulmány foglalkozik a magyar–angol és angol–magyar gépi fordításban megfigyelhető mintázatokkal (Szlávik 2023), a hallgatók gépi fordított szövegekre irányuló utószerkesztési kompetenciájáról még nem készült átfogó tanulmány. Jelen tanulmány erre tesz kísérletet. A tanulmány a magyar–angol és angol–magyar gépi fordítású szövegek BA szintű fordító szakos hallgatók által utószerkesztett (összesen 28) szövegeiben megfigyelhető nyelvi mintákat mutatja be kvalitatív összehasonlító elemzéssel. A hallgatók által készített tizennégy magyar–angol utószerkesztett fordításban a *the* és *with*, tizennégy angol–magyar utószerkesztett fordításban pedig a *hogy* és az *egy* használatát vizsgálja nem fordított szövegekkel való összehasonlító elemzés során. A tanulmány célja bemutatni, hogy a hallgatók által utószerkesztett szövegek hogyan térnek el a nem fordított forrásnyelvi szövegekben megfigyelhető mintázatoktól és jobban megérteni, hogy a hallgatók képzése során hogyan lehet az utószerkesztési kompetenciát hatékonyan fejleszteni.

Kulcsszavak: gépi fordítás, emberi fordítás, mintázat, utószerkesztés, kvalitatív elemzés

Irodalom

- Laki L. J., Yang Z. Gy. 2018. Jobban fordítunk magyarra, mint a Google! In: Berend G. et al. (eds.) 28. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. Szeged. 357–372.
- Pym, A. 2013. Translation Skill-Sets in a Machine-Translation Age. *Meta* Vol. 58. No. 3. 487–503. <https://doi.org/10.7202/1025047ar>
- Robert, I. S. et al. 2017. Conceptualising translation revision competence: A pilot study on the ‘tools and research’ subcompetence. *The Journal of Specialised Translation* Vol. 28. 293–316.
- Szlávik Sz. 2023. Az utószerkesztési kompetencia (PE) fejlesztésének lehetőségei. *Modern Nyelvoktatás* 29. évf. 1–2. szám. 35–48.

Szerzői identitás magyar anyanyelvű angol szakos hallgatók szakdolgozataiban

Magnuczné Godó Ágnes

Miskolci Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

magnuczagnes@gmail.com

A szakdolgozatírás az egyetemi tanulmányok lezárásának törvényileg előírt feltétele, a tudományos diskurzusközösségbe történő „beavatás” egyik lépése. A diszciplináris jellegzetességeket tükröző tudományos stílus elsajátítása az anyanyelven is hosszabb tapasztalatszerzés és tanulási folyamat eredménye, amely idegen nyelven fokozott nehézségekkel járhat. Ez részben a korlátozott idegen nyelvi kompetenciáknak köszönhető, részben pedig annak, hogy az eltérő kulturális elvárásokon alapuló tudományos diskurzusokban az önmegjelenítésnek különböző társadalmilag elérhető opciói állnak rendelkezésre, amelyek a diskurzusközösség fiatal tagjai számára még nem teljes mértékben elérhetőek. A diszciplináris szocializáció során kibontakozó szerzői identitást számos tanulmány vizsgálta külföldön (Akbas–Hardman 2017, Hyland–Zou 2021, Zareva 2013) és itthon (Károly 2009, Sárdi 2021) is. A kutatásokra jellemző, hogy a szerzői identitás vizsgálata nagyrészt a befogadó perspektívájára korlátozódik, és a szerzők önmegjelenítő stratégiái, döntései nem kerülnek felszínre. A jelen tanulmányban ismertetett három esettanulmány ehhez a kutatási területhez kíván hozzájárulni: azt vizsgálja, hogy magyar anyanyelvű anglisztika alapszakos hallgatók hogyan alkalmazzák az énutalást a szerzői identitás megteremtésére angol nyelvű szakdolgozataikban. A kutatás egyrészt a befogadó perspektíváját tükröző diskurzus- és retorikai elemzés kombinációjára támaszkodik a hallgatói énutalások kvantitatív elemzése és az általuk megvalósított szerzői identitások kvalitatív vizsgálata során, másrészt a szerzőkkel folytatott interjúk alapján bemutatja a szerzői identitás megalkotásának alapjául szolgáló írói döntéseket és stratégiákat. Az eredmények többek között azt mutatják, hogy az énutalások előfordulási gyakorisága, valamint az erőteljesebb szerzői jelenlétet jelző érvelő és értékelő identitások megjelenítése összefüggésben van azzal, hogy a szerzők mennyire vélik megalapozottnak és érvényesnek szakmai tapasztalataikat és egyéni hozzájárulásukat a szakdolgozatban kifejtett témával kapcsolatban.

Kulcsszavak: diszciplináris szocializáció, szerzői identitás, önmegjelenítés, énutalás, retorikai funkciók

Irodalom

- Akbas, E., Hardman, J. 2017. An exploratory study on authorial (in)visibility across postgraduate academic writing: Dilemma of developing a personal and/or impersonal authorial self. In: Hatipoglu, C., Akbas, E., Bayyurt, Y. (eds.) *Metadiscourse in written genres: Uncovering textual and interactional aspects of texts*. Frankfurt am Main, New York: Peter Lang. 139–174.
- Hyland, K., Zou, H. 2021. ‘I believe the findings are fascinating’: Stance in three-minute theses. *Journal of English for Academic Purposes* Vol. 50. [100973]. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2021.100973>
- Károly, K. 2009. Author identity in English academic discourse: A comparison of expert and Hungarian EFL writing. *Acta Linguistica Hungarica* 56. évf. 1. szám. 1–22. <https://www.jstor.org/stable/26190922>
- Sárdi, Cs. 2021. “Standing on the shoulders of giants”: Author’s presence in Hungarian students’ MA TEFL theses. *Philologia* (Bratislava) Vol. 31. No. 1. 115–130.
- Zareva, A. 2013. Self-mention and the projection of multiple identity roles in TESOL graduate student presentations: The influence of the written academic genres. *English for Specific Purposes* Vol. 32. 72–83. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2012.11.001>

Szóasszociáció és szókincsvizsgálat a Semmelweis Egyetemen: Hogyan változott a hallgatók szókinccse 2010 óta?

Marthy Annamária

Semmelweis Egyetem Szaknyelvi Intézet

marthy.annamariasemmelweis.hu

A szóasszociációs vizsgálatok hatékony eszközt nyújtanak az egyén mentális lexikonjának és szókinccsének feltérképezésére. Az első ilyen jellegű kísérletet Francis Galton végezte 1883-ban, míg Magyarországon Balló Károlyné foglalkozott asszociációs vizsgálatokkal (Gósy 2005: 203). A módszer alkalmazható többek között az orvosi, jogi, műszaki vagy egyéb szaknyelvek szókinccsének feltérképezésére is. Segítségével közelebbi képet kaphatunk arról, hogy a tanulmányok során hogyan fejlődik a szaknyelvi szóhasználat. Különösen alkalmas a nyelvtanulók szókinccsének vizsgálatára, mivel lehetőséget ad a szókinccs nagyságának, szófaji megoszlásának és szaknyelvi elemeinek elemzésére.

Kutatásomban a Semmelweis Egyetem nemzetközi hallgatóinak magyar szókinccsét vizsgáltam saját fejlesztésű szakmai szókinccsteszttel, egy 2010-ben elvégzett korábbi kutatás megismétlésével (Marthy 2010). Az elmúlt 15 év során jelentős változások történtek a tananyag felépítésében, a tankönyvek és szakmai jegyzetek tartalmában, így a kutatás célja annak feltárása volt, hogy ezek a változások milyen mértékben befolyásolták a hallgatók aktív szókinccsét, a szókinccs szófaji megoszlását. A nyelvtanítás során a szakmai kommunikáció fejlesztésére helyeződött a hangsúly, így feltételeztem, hogy a hallgatók szakmai szókinccse jelentősebb, mint a megújított kommunikatív tananyag használatát megelőző években.

A kutatás során gyűjtött adatok rendszerezéséhez és elemzéséhez a Sketch Engine korpusznyelvészeti eszközt alkalmaztam, amely lehetőséget biztosított a hallgatói válaszok strukturált vizsgálatára. Az előzetes eredmények arra utalnak, hogy az új tananyag és jegyzetek használata bizonyos mértékben módosította a hallgatók szóhasználati mintázatait. Az eredmények hozzájárulhatnak a magyar orvosi szaknyelv oktatásának fejlesztéséhez, valamint a hatékonyabb nyelvtanítási stratégiák kidolgozásához.

Kulcsszavak: magyar mint idegen nyelv, mentális lexikon, orvosi szaknyelv, szóasszociációs vizsgálat, szókinccsvizsgálat

Irodalom

Gósy M. 2005. *Pszicholingvisztika*. Budapest: Osiris Kiadó.

Marthy A. 2010. Szóasszociációs vizsgálatok a Semmelweis Egyetem külföldi diákjainak körében. *THL2: A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata* 1–2. szám. 124–134.

Idegen, és mégis a miénk? A mozaikszók és a szókölcsonzés

Murányiné dr. Zagyvai Márta

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

muranyine.marta@uni-eszterhazy.hu

A szókölcsonzés során az idegen nyelvekből átvett lexikai elemek többnyire hosszabb, több szakaszból álló asszimilációs folyamat után válnak a befogadó nyelv részévé. A szókölcsonzés korunkra több tekintetben is megváltozott. Ilyen változás például, hogy a folyamat felgyorsult, aminek egyik fő oka, hogy az internet által biztosított közvetlen kommunikációs lehetőségek elérhetővé váltak gyakorlatilag bárki számára. Egy másik fontos változás, hogy a nyelvek érintkezése – különösen a virtuális térben – lényegében folyamatos jelenség lett. Megemlítené még – elsősorban a szaknyelvek esetében (Murányi-Zagyvai 2020) – a nagyfokú nemzetközi kooperáció.

Előadásomban azt vizsgálom, hogy a mozaikszók, ezen belül is a betűszók és a szóösszevonások (Lengyel 2000: 341), hogyan viselkednek a szókölcsonzés folyamatában. Az elemzés szempontjai a következők: Milyen különbségek vannak a mozaikszók és az egyéb lexémák kölcsonzési folyamatában? Milyen asszimilációs jelenségek figyelhetők meg a mozaikszók átvétele során? Azaz: Létezik-e a célnyelvben saját ekvivalens a rövid és a hosszú alak tekintetében? Változik-e az írásképe? Ha igen, milyen változások következnek be? Milyen helyesírási problémákat vet fel az idegen mozaikszók átvétele? Változik-e a kiejtés? Ha igen, milyen változások következnek be? Vannak-e jelentésbeli változások? Milyen kölcsonzési típusok különíthetők el a fenti szempontokat figyelembe véve? Vannak-e különbségek az elemzett kérdésekre adott válaszokban a különböző nyelvek között? (A vizsgált példák főként a magyar, az angol, a német és az orosz nyelvből származnak, de egy-egy példa segítségével további nyelvekre is kitekintünk.)

Kulcsszavak: szókölcsonzés, szókölcsonzési típusok, mozaikszók, betűszók, szóösszevonások

Irodalom

Lengyel K. 2000. A ritkább szóalkotási módok. In: Keszler B. (szerk.) *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 337–345.

Murányi-Zagyvai, M. 2020. Globalisierung durch reduzierte Fachwörter, oder Elemente einer beinahe universellen Lingua franca? *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis. Studia Germanistica* No. 27. 35–46.

A korpusz előannotálásának hatásai a pragmatikai annotációra

Nándor Virág – Szécsényi Tibor

Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara

Nyelvtudományi Doktori Iskola

virag.nandor9910@gmail.com, szeccsenyi@hung.u-szeged.hu

A számítógépes nyelvfeldolgozásra használható eszközök gépi tanításához szükséges nyelvi korpuszok manuális annotálása idő- és munkaerő-igényes. Ez különösen igaz a pragmatikai annotáció esetében, amely során az annotátoroknak nagyobb kontextust kell figyelembe venniük, és a világtudás alkalmazására is szükség van (Archer et al. 2009, Milà-Garcia 2018). Nagyban segítheti ezt a munkát a szövegek előannotálása, azaz a valószínűleg annotálandó elemek előzetes bejelölése és a várható címkék kiosztása.

Előannotálásra akkor van lehetőség, ha a „formától a funkcióig” korpuszpragmatikai módszert alkalmazzuk (Aijmer 2018), azaz a pragmatikai funkciók megállapítása során azok legjellemzőbb nyelvi megnyilvánulási formáiból indulunk ki. A formák azonosítása morfológiai vagy szintaktikai szinten történik, amelyekre már léteznek hatékonyan működő automatikus elemzők. Ezeket az eszközöket használva növelhetjük az annotáció gyorsaságát, mivel mentesíthetjük az annotátorokat a formák beazonosításának feladatától. Azonban problémaként felmerül, hogy a felületesebb olvasás miatt csökken a szövegre irányuló figyelmük, ezért egyrészt az előannotálásból kimaradó elemeket kevésbé veszik észre, másrészt kisebb figyelmet szentelnek a kontextusra is (Mikulová et al. 2022).

Nagyobb korpuszok annotálása során további lehetőség az, hogy a korpusz már annotált részét felhasználva nagy nyelvi modellt tanítunk. Így nemcsak a formák azonosítását tudjuk elvégezni, hanem az annotációs címkézést is. Ebben az esetben viszont problémaként merülhet fel, hogy az annotátorok elfogultak az előannotálás során megállapított kategóriával kapcsolatban, és nem akarják azt felülbírálni.

Előadásunkban az előannotálás azon szempontjait vesszük számba, amelyek befolyásolhatják az annotálás hatékonyságát és megbízhatóságát.

Kulcsszavak: korpusznyelvészet, annotáció, előannotálás, számítógépes nyelvfeldolgozás, pragmatika

Irodalom

- Aijmer, K. 2018. Corpus pragmatics: From form to function. In: Jucker, A. H., Schneider, K. P., Bublitz, W. (eds.) *Methods in Pragmatics*. Berlin, New York: De Gruyter. 555–586. <https://doi.org/10.1515/9783110424928-022>
- Archer, D., Culpeper, J., Davies, M. 2009. Pragmatic annotation. In: Lüdeling, A., Kytö, M. (eds.) *Corpus Linguistics: An International Handbook*. Berlin, New York: De Gruyter. 613–642.
- Mikulová, M., Straka, M., Štěpánek, J., Štěpánková, B., Hajic, J. 2022. Quality and Efficiency of Manual Annotation: Pre-annotation Bias. In: *Proceedings of the Thirteenth Language Resources and Evaluation Conference*. Marseille: European Language Resources Association. 2909–2918.
- Milà-Garcia, A. 2018. Pragmatic annotation for a multi-layered analysis of speech acts: *A methodological proposal*. *Corpus Pragmatics* 2. 265–287. <https://doi.org/10.1007/s41701-018-0037-z>

Rokon Ilonka, a közösségformáló

Oszkó Beatrix

Újvidéki Egyetem, HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

oszkobea@gmail.com

A Vajdaság lakosságának demográfiai összetétele az utóbbi években egyre inkább felerősödő – elsősorban gazdasági okokkal magyarázható – elvándorlás miatt gyors ütemben változik (Göncz 1999, web1), s e változás a beszélőközösségben is nyomot hagy. Közel tízéves múltat tekint vissza az a közösségi médiában létrehozott oldal, mely vajdaságiakról, vajdaságiakhoz szól, az otthon maradtakhoz és az elszármazottakhoz egyaránt. A „Rokon Ilonka Copyright” oldal (web2) közel hatezer követője nemcsak rendszeres olvasója a posztoknak, hanem nagy részük szövegalkotóvá is lesz az online térben.

A prezentáció a Vass Szabolcs által létrehozott és gondozott oldalt, valamint az ebből 2021-ben könyv formában is megjelent anyagot mutatja be. Mivel egy-egy poszthoz jellemzően több tucat hozzászólás születik, továbbá vannak rendszeresen megnyilvánuló csoporttagok, a rendelkezésre álló anyag mennyisége lehetővé teszi a részletekbe menő elemzést is. A bejegyzések képi világa és nyelvi megformálása közötti kapcsolatok feltárása mellett az előadás megvizsgálja, hogy a posztok és a hozzászólások milyen témaköröket érintenek. Az elemzés a transzlingválás elméleti keretén (Heltai 202) belül bemutatja a szövegben fellelhető erőforrásokat, ezek használati arányát, valamint azt, hogy az egyes erőforrások milyen szerepet töltenek be a kommunikációban. Az előadás választ keres arra a kérdésre is, hogy a bejegyzések tematikája és a szövegalkotás alapján megállapítható-e, hogy milyen (társadalmi) csoporthoz tartoznak alkotói. Magyarázatot keres arra is, hogy milyen mozgatórugói lehetnek a szövegekben felbukkanó gyakori és szándékos normasértéseknek. Végül röviden összefoglalja az oldal közössége által megalkotott, digitális szlengnek is értelmezhető nyelvváltozat legfontosabb jellemzőit.

Kulcsszavak: közösségi média, Vajdaság, nyelvváltozat, digitális szleng, posztok és hozzászólások

Irodalom

Göncz L. 1999. A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban). *A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén (II)*. Budapest–Újvidék: Osiris Kiadó – Fórum Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.

Heltai J. I. 2020. *Transzlingválás – elmélet és gyakorlat*. Budapest: Gondolat Kiadó.

Vass Sz. 2021. *Rokon Ilonka evangéliuma*. Újvidék: Forum Könyvkiadó Intézet.

Források

web1: <https://m.vajma.info/cikk/tukor/8741/Szerbiai-nepszamlalasi-adatok-A-magyar-a-legnagyobb-kisebbség-pedig-rohamosan-fogy.html> (Hozzáférés: 2025. 01. 05.)

web2: <https://www.facebook.com/rokonilonka> (Hozzáférés: 2025. 01. 05.)

A nyelvek közötti kölcsönhatás és a pszichotipológia a többnyelvű kompetencia keretében

Ölbei Claudia

Európai Bíróság főállású tolmácsa

claudiclownbrux@gmail.com

A kutatás relevanciáját az élethosszig tartó tanuláshoz kapcsolódó nyolc kompetencia közül a többnyelvű kompetencia adja, melynek három összetevője a tudás, a készségek és attitűdök. A szerző ezt egy további komponenssel kívánja kiegészíteni: a többnyelvű tanulási stratégiával.

A többnyelvű tanulási stratégia előfeltételei a nyelvi tudatosság, a nyelvek közötti kölcsönhatás és pszichotipológia. A nyelvi tudatosság az alapja a nyelvek összehasonlításának (Jessner–Allgäuer-Hackl 2022). A nyelvek közötti kölcsönhatás (CLI) összetett és kétirányú, legfontosabb összetevői: a tipológiai távolság, a további nyelvek elsajátítása, és az L3 hatása a korábban tanult nyelvekre (Ringbom 2007). A pszichotipológia az a mód, ahogyan a nyelvtanulók a nyelvek közötti különbségeket és hasonlóságokat érzékelik. Ez az egyéni észlelés nem mindig esik egybe a nyelvi tipológiával (Rothman et al. 2020).

A kutatás célja éppen a nyelvtanulás pszichotipológiai aspektusainak feltárása. A pécsi Koch Valéria Iskolaközpont Gimnáziuma, a Nagy Lajos Gimnázium, a Kodály Zoltán Gimnázium diákjaival, illetve a Pécsi Tudományegyetem német és angol szakos hallgatóival készített kérdőíves interjúk segítségével, betekintést nyerünk a nyelvtanulók által használt nyelvtanulási és kommunikációs stratégiákba is.

A szerző hipotézise az, hogy a tanulók érzékelik az nyelvek közötti hasonlóságot és ezért élnek azokkal a komparatív stratégiákkal, amelyekkel a korábbi nyelvismereteiket tudják kamatoztatni (transzfer) és hogy a pszichotipológiának hatása van a később választandó nyelvekre.

A kérdőívek eddigi kvantitatív kiértékelése alapján azonban a megkérdezettek kisebb hányada állítja, hogy tudatában volt vagy van az általa tanult nyelvek közötti (a tanulást segítő) kapcsolatnak s egy következő tanulandó nyelv kiválasztásánál sem játszik kiemelkedő szerepet a nyelvek közötti hasonlóság. Az eredmények fényében, illetve a 2020-as NAT második idegen nyelvvel kapcsolatos útmutatásai kiegészítéseképpen célszerűnek tűnik a nyelvtanárok körében is elvégezni hasonló felmérést a nyelvi tudatosságról és a pszichotipológiáról, illetve egy ezzel összefüggő módszertani útmutatót kidolgozni.

Kulcsszavak: többnyelvű kompetencia, nyelvi tudatosság, nyelvek közötti kölcsönhatás, pszichotipológia, transzfer

Irodalom

- Jessner, U., Allgäuer-Hackl, E. 2022. Metacognition in multilingual learning and teaching. Multilingual awareness as a central subcomponent of metacognition in research and practice. *AILA Review* Vol. 35. No. 1. 12–37.
- Ringbom, H. 2007. *Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Bristol: Multilingual Matters Ltd.
- Rothman, J., Alonso, J. G., Puig-Mayenco, E. 2020. *Third Language Acquisition and Linguistic Transfer*. (Cambridge Studies in Linguistics 163.) Cambridge: CUP.

A digitális múzeumi adatbázisok nyelvjárási adatainak felhasználása az anyanyelv-pedagógiában

Pál Helén

Magyarságkutató Intézet

pal_helen@freemail.hu

A digitális világ és a számítógépek a mindennapjaink részévé váltak, és a digitalizálás által nyújtott lehetőségeket az élet számos területén hasznosítják (Buda 2024). Napjainkban a digitális adatbázisok mellett a mesterséges intelligencia is segítheti a tanulást. A múzeumok esetében a digitalizálás és a szabadon hozzáférhető digitális adatbázisok létrehozása a megőrzési feladatok mellett oktatási lehetőségeket is kínálnak (Stan 2010). A kutatás célja, hogy a Néprajzi Múzeum digitális adatbázisának egy kiválasztott részét (a fényképgyűjteményt) és ehhez kapcsolódóan a Perplexity nevű MI rendszert, mint oktatási segédletet mutassa be. A kutatáshoz kiválasztott módszer az adatbázis vizsgálatán alapul és ez kiegészül a mesterséges intelligenciában rejlő lehetőségek feltárásával. Jóllehet a Néprajzi Múzeum főként néprajzi vonatkozású gyűjteménnyel rendelkezik, azonban a kutatók nyelvjárási adatokat is találhatnak itt, például a fényképekhez tartozó tartalmi leírásban, ugyanis a hagyományos életmódra vonatkozó leírás tájszavakat is megőrzött. Bár a szövegekhez tartozó képek is jó szemléltetőeszközök lehetnek, hiszen bemutatják például a régi munkafolyamatokat vagy használati tárgyakat, de a mesterséges intelligencia segítségével a tanulók további információkat szerezhetnek az adott szóról és a hozzá kapcsolható tágabb ismeretanyagról. A kutatás várható eredménye, hogy bemutatja a digitalizált múzeumi anyagok (ezen belül a fényképekhez fűzött magyarázatok) nyelvjárási adatainak és a mesterséges intelligencia lehetőségeinek hasznosíthatóságát az anyanyelv-pedagógiában. A kutatást az is alátámasztja, hogy a Nemzeti alaptanterv tartalmazza a nyelvjárásokra vonatkozó ismeretek megszerzését, a szókincsfejlesztést, a kulturális hagyományok megismerését, emellett a tanulók digitális kompetenciájának fejlesztését és a digitális információforrások megismerését is.

Kulcsszavak: digitalizálás, mesterséges intelligencia, múzeumi digitalizált források, nyelvjárási adatok, anyanyelv-pedagógia

Irodalom

- Buda A. 2024. A sokszínű mesterséges intelligencia. *Educatio* 33. évf. 1. szám. 1–12 <https://doi.org/10.1556/2063.33.2024.1.1>.
- Stan, A-M. 2010. A case study. The use of digitization and its challenges at the Babeş-Bolyai University Museum of Cluj-Napoca/Kolozsvár (Romania). In: Varga, J. (ed.) *Archival informatics in the European University Archives. International conference of the Archive of the University Eötvös Loránd, 24–25 September 2008*. Budapest: Eötvös Loránd University Archive. 55–61.

„Én sem vagyok más” – a beszélőre és a befogadóra utaló nyelvi eszközök slam poetry szövegekben (empirikus vizsgálat az MI korában)

Pap Andrea

Eötvös Loránd Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola

andipap@gmail.com

Az előadás célja a magyar nyelvű slam poetry szövegek befogadásának vizsgálata, elsősorban az egyes szám első személyű beszélőre és a hallgatóra, befogadóra, a köztük lévő viszonyra utaló nyelvi eszközök tanulmányozása, amelyeken keresztül megvalósul az interszubjektivitás (Tátrai 2011). Az empirikus vizsgálat az ELTE Stíluskutató csoport készülő lírakorpuszának Slam poetry alkorpuszán alapul, egy abból kiválasztott slamszöveget elemezve.

Az empirikus felmérés 2024 őszén, valamint 2025 januárjában valósult meg, az adatközlők egyrészt magyar anyanyelvű középiskolai diákok, másrészt a magyart idegen nyelvként tanuló külföldiek, akik ugyanazt a feladatot végezték el kiscsoportos munkában: fűrtábrák segítségével kellett értelmezniük egy slamszöveget megadott szempontok alapján. Hasonló felmérések készültek már korábban egyetemisták körében (vö. Sólyom–Pap 2023, Pap–Sólyom 2024, Pap 2025), amelyek kiindulópontul szolgálnak az eltérő célcsoportokban, más aspektusból történő vizsgálathoz.

Az előadás arra is kitér, milyen lehetőség nyílik a slam poetry anyanyelvi nevelésben való felhasználhatóságára, hogyan vonható be az oktatásba az irodalmi kánont jelentő szépirodalmi szövegeken kívül eső, de az irodalom határterületeként definiálható diskurzustípus (vö. Pap 2025). Emellett a mesterséges intelligencián (MI) alapuló eszközöket (pl. ChatGPT) is bevonja a vizsgálatokba (pl. a műfajra vonatkozó tudás, szövegértelmezési készség), kiemelve azok alkalmazási lehetőségeit a nyelvi neveléssel összefüggésben. Az eredmények rámutatnak (1) a slam poetry mint „posztmodern performansz-költészet” (Vass 2012) értelmezésének kérdéseire, illetve (2) annak felhasználhatósági lehetőségeire, oktatási vonatkozásaira is.

Kulcsszavak: slam poetry, beszélő–befogadó, anyanyelvi nevelés, magyar mint idegen nyelv, mesterséges intelligencia

Irodalom

- Pap A. 2025. Módszertani kérdések a középiskolai magyartanításban: a slam poetry és a dalszövegek alkalmazási lehetőségei. In: Karlovitz J. T. (szerk.) *Pedagógiai reflexiók korunk néhány kihívására*. Grosspetersdorf, Ausztria: Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe. 117–128.
- Pap A., Sólyom R. 2024. Mi is az a slam poetry? – Empirikus vizsgálat egyetemi hallgatók körében. In: Kulcsár-Szabó Z., Simon G., Tátrai Sz. (szerk.) *Személyjelölés és poétika*. Budapest: ELTE Eötvös József Collegium. 414–436.
- Sólyom, R., Pap, A. 2023. Understanding and Teaching Slam Poetry: An Empirical Research of University Students. *The Paris Conference on Education 2023: Official Conference Proceedings*. The International Academic Forum (IAFOR). 215–226.
- Tátrai Sz. 2011. *Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Vass N. 2012. Kis hazai slamtörténet, avagy a text-tusák kontextusa. *Szépirodalmi Figyelő* 12. évf. 37–51.

A lineáris kohézió vizsgálata orosz–magyar és orosz–angol gépi fordításokban

Pálosi Ildikó – Szlávik Szilárd

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

szlavik.szilard@btk.elte.hu, palosi.ildiko@btk.elte.hu

2024-ban indult kutatási projektünk keretében (Pálosi–Szlávik 2024a) orosz forrásnyelvű szövegek angol, illetve magyar nyelvű neurális gépi fordításaival (DeepL) vizsgáljuk a neurális gépi fordítómotorok hiányosságait és hibáit. A kutatás korábbi szakaszában azt a hipotézist fogalmaztuk meg, hogy a grammatikai hibákra sokkal inkább jellemző lehet a nyelvpárspecifikusság, mint a lexikai hibákra (Pálosi–Szlávik 2024b).

A jelen előadás a projekt következő lépéséről számol be, melynek során a feltáró elemzések módszereivel, oroszról magyarra és angolra fordított szövegekben vizsgáltuk, mennyire alkalmas a neurális gépi fordítás azon grammatikai eszközök fordítására, amelyek a szöveg tágabban értelmezett lineáris (grammatikai-szerkezeti) kohézióját biztosítják (pl. névelők, utalósók, névmások, kötőszók, szórend, toldalékok, téma-réma viszony).

A fordítási hibák kategorizálásához az EU DGT által alkalmazott tipológia (Müller 2021) módosított változatát (Robin et al. 2023) használtuk.

Feltáró elemzésünk eredményeképpen az alábbi megállapításokat tehetjük: bizonyos szintaktikai szerkezetek fordítása a szöveg szintjén nem következetes (pl. személytelen szerkezetek, általános alanyú mondatok); a forrásnyelvi oldalon megjelenő ellipszis grammatikai hibát eredményezhet a célnyelvi szövegben; a tegező és a magázó formák váltakoznak a vizsgált szövegeken belül; továbbá az azonos szintaktikai szerkezetű alcímek eltérő fordítása miatt elvesz a párhuzamos szerkesztés kohézióteremtő jellege.

A kutatás során mindvégig szem előtt tartottuk, hogy az eredményeinket a gépi fordítás utószerkesztésének oktatása keretében közvetlenül alkalmazni lehessen.

Kulcsszavak: NMT, DeepL, kohézió, szövegszint, hibaanalízis

Irodalom

Pálosi I., Szlávik Sz. 2024a. *Анализ ошибок машинного перевода с русского языка на английский: лексико-семантический и грамматический аспекты*. In: Radbil, T. B. et al. Дискурсивные практики в цифровую эпоху: традиции и инновации. Нижний Новгород: ННГУ им. Н.И. Лобачевского. 188–199.

Pálosi I., Szlávik Sz. 2024b. *Neurális gépi fordítások elemzése orosz–magyar nyelvpárban*. Elhangzott: MANYE Fordítástudományi Kutatások IV., 2024. május 31-én.

Robin E., Eszenyi R., Kóbor M., Seidl-Pécs O. 2023. *Human in the Translation Loop: az ELTE FTT és a DGT kutatási projektje*. Elhangzott: TransELTE 2023., Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2023. március 22–24-én.

Források

Müller, R. 2021. *Assessing the quality of translations. A practical guide*. (European Union 2020.) Elhangzott: ELRC Conference, 2021. <https://archive.lrc-coordination.eu/sites/default/files/2021-03/2.1%20-%20Assessing%20Quality%20in%20Translation.pdf> (Hozzáférés: 2025. 02. 25.)

Mesterséges intelligencia a szakfordításban

Pásztor-Kicsi Mária

Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar

manyi@ff.uns.ac.rs

A gépi fordítás hatékonysága körüli viták egyidősek a gépi fordítás eszméjének születésével, a megvalósítására irányuló kísérletek pedig az információelmélettel egyidősek. Eközben a gyakorlati gépi fordításnak nagyjából három periódusa különíthető el: az 1970-es évek szabály alapú (RBMT), az 1990-es évek statisztikai alapú (SMT), majd pedig a 2010-es évek óta tartó neurális alapú (NMT) gépi fordítás időszaka (Prószéky 2021, Eszenyi 2023). Napjainkban a mesterséges intelligencia (AI) által vezérelt fordítási technológia van mind inkább terjedőben, melynek jelenleg legtöbbet emlegetett képviselője a ChatGPT néven ismert csevegőrobot, mely pillanatnyi fejlesztési fázisában az OpenAI cég felületén ingyenesen kipróbálható. Ez a szolgáltatás az eddigi technológiákkal szemben állítólag képes „a szöveg mögött rejlő szándék és hangnem megértésére is”.

Jelen kutatás a ChatGPT által végzett fordítás minőségét vizsgálja egy fordításelméleti témájú szövegrészlet (Pym 2005) angol–magyar és angol–szerb viszonylatú AI-fordításainak összehasonlító elemzése révén. A vizsgálat során alapvetően Klaudy Kinga fordításelméleti és -gyakorlati munkássága során kidolgozott átváltási műveletekre támaszkodva (Klaudy 2007, 2024) kíséreljük meg felmérni a célnyelvi szövegek referenciális, kontextuális és funkcionális ekvivalenciájának fokát, illetve megvizsgálni, hogy jelenleg mire képes, és mire nem a mesterséges intelligencia fordítója a szakfordítás terén – külön figyelmet szentelve eközben a terminológia helyes vagy helytelen transzformálásának is. Hipotézisünk, hogy a lexikai átváltási műveletek közül a jelentések összevonása/felbontása terén fog a fordító alulteljesíteni (Klaudy 2024), míg a grammatikai műveletek szintjén várhatóan az analitikus szerkesztési módot fogja a szintetikussal szemben előnyben részesíteni. A szerb fordítások esetében a tipológiai rokonság (IE nyelvek) következtében magasabb fokú ekvivalencia, míg mindkét célnyelv szövegeiben lexikológiai-terminológiai interferencia előfordulása várható.

Kulcsszavak: gépi fordítás, ChatGPT, fordítási ekvivalencia, angol forrásnyelv, magyar és szerb célnyelv

Irodalom

- Eszenyi R. 2023. *Humán fordító és gépi fordítás 8 leckében. Változások a 21. századi nyelvi közvetítő szerepében*. Budapest: Eötvös Kiadó. ELTE.
- Klaudy K. 2007. A fordítási hibák értékelése az életben, a képzésben és a vizsgán. In: Klaudy K. *Nyelv és fordítás*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 267–275.
- Klaudy K. 2024. A jelentések felbontása és összevonása a szótárban, az emberi és a gépi fordításban. In: Klaudy K. *Fordítástudományi dilemmák a 21. század elején*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 138–149.
- Prószéky G. 2021. A gépi fordítás hetvenéves története. In: Dodé R., Ludányi Zs. (szerk.) *A korpusznyelvészettől a neurális hálókig: Köszöntő kötet Váradi Tamás 70. születésnapjára*. Budapest: Nyelvtudományi Kutatóközpont. 141–156.
- Pym, A. 2005. Text and risk in translation. In: Aijmer, K., Alvsta, C. (eds.) *New Tendencies in Translation Studies*. Gothenburg: Göteborg University. 69–82.

A központosági vétségek vizsgálata a romániai magyar online médiában

Pletl Rita

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

pletlrita@freemail.hu

Az előadás témája a központosági vétségek, ezen belül a vesszőhasználat normasértő eseteinek vizsgálata a romániai magyar online média hírszövegeiben. Az elemzés a sajtófigyelés egymást követő szakaszaiban (2021–2024) gyűjtött dokumentumanyagra támaszkodik.

A kutatás elméleti háttére kettős vonatkozású. A nyelvi adatok feldolgozásának módszertani alapvetésében kiindulópontnak tekintettük a romániai magyar nyelv státusát (regionális nyelv), az aktív kétnyelvűségi helyzetet, a nyelvi norma többretegűségét (Péntek–Benő 2020); a nyelvi jelenségek tárgyalásában érvényesítettük a szociolingvisztikai szemléletet és a deskriptív megközelítési módot. A helyesírási jelenségek vizsgálatában viszont az előíró jellegtől nem lehet eltekinteni, mert az akadémiai státuszú helyesírási szabályzat ezt nem teszi lehetővé. Figyelembe vettük, hogy a helyesírási szabályok alapelvek mentén, írásmódok szerint rendeződnek az írásbeli rögzítést szabályozó normarendszerré. Ezek az alapelvek: a fonematikusság, amelynek része a kiejtés és a szóelemzés, mint írásmód; az értelemtükröztetés; a hagyomány; és a teljes rendszert átszövő egyszerűsítés (Laczkó 2020).

A helyesírási vétségeket a helyesírási műveletekre alapozó tipológia szerint osztályoztuk, mert így műveletenként lehet értékelni az eredményeket. A helyesírási hibák százalékos aránya az összes normasértő nyelvi jelenséghez viszonyítva magasnak tekinthető (40%). A helyesírási vétségek kategóriáján belül a központosági hibák száma a legnagyobb, százalékos arányuk az összes helyesírási hibához viszonyítva 60%. A normakövetés romló tendenciája aggasztó, mert az írásjelek a szöveg értelmileg és grammatikailag összetartozó részeinek elkülönítését valószínűsítik meg. Az írásjelek normakövető alkalmazása az írásbeli kommunikáció biztonságát növeli, segíti az olvasót a szöveg megértésében és értelmezésében.

Kulcsszavak: sajtófigyelés, nyelvi korpusz, központosítás, írásjelek funkciója, normakövetés

Irodalom

- Laczkó K. 2020. A helyesírási hibák értékelése. *Acta Universitatis, Sectia Linguistica Hungarica* XLVI. évf. 61–80.
- Péntek J., Benő A. 2020. *A magyar nyelv Romániában (Erdélyben)*. Kontra M. (szerk.) Kolozsvár–Budapest: Erdélyi Múzeum Egyesület – Gondolat.

Hogy tetszett? Finn regény – magyar olvasók

Pusztai-Varga Ildikó

Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar

ildiko.pusztai.varga@eco.u-szeged.hu

Jelen kutatás az olvasó mint befogadó élményét tárja fel egy adott irodalmi fordítási kontextusban (Semerenko–Pliushchai 2022). Jelen esetben a finn kortárs próza magyarra fordításakor, tehát két marginális irodalmi kánon és két korlátozottan elterjedt nyelv közötti fordítás esetén (Vermes 2024). Célja, hogy kvalitatív kutatás segítségével feltárja a magyar anyanyelvű olvasók tapasztalatait és élményét, a fordításhoz való viszonyulásukat, a forrás- és célnyelv, valamint a két kultúra viszonyáról való tudásukat. A kutatás reflektál az aktuális fordítási helyzetben olvasóként elfoglalt pozíciójukra is. Ezen szempontokat a kutatás egy előzetes fókuszcsoportos beszélgetés, majd tíz magyarajkú olvasóval készített félig strukturált interjú segítségével tárja fel, amelyek 2021. március és 2024. január között készültek (Eszenyi 2022). Mind a tíz olvasó magyar anyanyelvű, aki a kutató felkérésére olvasta el a magyarra fordított finn kortárs regényt, és készített olvasás közben feljegyzéseket, reflexiók megjegyzéseket az olvasási élményeiről (Saldanha–O'Brien 2014). A felkért alanyok rendszeresen olvasnak szak- és szépirodalmi munkákat, mindnyájan legalább mesterszakos egyetemi végzettséggel rendelkeznek, valamint jelenleg is oktató-kutatóként dolgoznak felsőoktatási intézményben. A jelen tanulmány ezen olvasók közösen osztott tapasztalatait tárja fel, reflektálva a forrás- és célkultúra viszonyára, a műfaji elvárásokra és a fordítói munkára. Eredményként körvonalazódik a kortárs próza mint műfaj attribútumaira való reflektálás, valamint a finn és a magyar kulturális kontextus távolságát elemző attitűd. Vélemények fogalmazódnak meg a fordítás mint produktum minőségére vonatkozóan is (Galambos 2021).

Kulcsszavak: prózafordítás, finn irodalom, olvasói percepció, kulturális transzfer, félig strukturált interjú

Irodalom

- Eszenyi R. 2022. Kérdőívek és interjúk a nyelvi közvetítés kutatásában. In: Klaudy K., Robin E., Seidl Péch O. (szerk.) *Bevezetés a fordítás és tolmácsolás kutatómódszertanába. I. Általános rész.* Budapest: ELTE FTT–MANYE Fordítástudományi Szakosztály. 77–92. <https://doi.org/10.21862/kutmodszertan1/5>
- Galambos D. 2021. Mit tudunk a magyar műfordítókról a CEATL 2020-as felmérésének részleges eredményeiből? In: Nagy S. I. (szerk.) *A nyelvtudomány aktuális kérdései: Tanulmányok Nyomárcay István emlékére.* Budapest: MTA Modern Filológiai Társaság. 187–200.
- Saldanha, G., O'Brien, S. 2014. *Research Methodologies in Translation Studies.* Routledge: London. <https://doi.org/10.4324/9781315760100>
- Semerenko, L., Pliushchai, A. 2022. Pictorial as Readable: Ekphrasis in a Literary Work and Reader's Perception. *Alfred Nobel University Journal of Philology/Visnyk Universitetu imeni Alfreda Nobelya.* Seriya: Filologichni Nauki. Vol. 23. No. 1. 50–59.
- Vermes A. 2024. A kulturális különbségek hatása a fordításra. In: Klaudy K., Robin E., Seidl Péch O. (szerk.) *Bevezetés a fordítás és tolmácsolás kutatómódszertanába. II. Speciális rész.* Budapest: ELTE FTT–MANYE Fordítástudományi Szakosztály. 177–188. <https://doi.org/10.21862/kutmodszertan2/9>

Hiba! A hivatkozási forrás nem található.

Adapting the European Language Portfolio for learners of English in Asia

Rundle, Colin

Soka University of Japan

rundle@soka.ac.jp

There is an abundance of anecdotal evidence that the European Language Portfolio has a “transformative impact” on language classrooms (Little 2006: 184). This presentation systematically assesses the introduction of a version of the European Language Portfolio (ELP) into an English communication class in Japan, part of a larger institutional CEFR alignment project. The study answers the research question: how useful do students find the portfolio? The presentation begins by overviewing the potential positive impacts of portfolios, such as the development of learner autonomy, and explaining how an online portfolio for Japanese students was developed based on the ELP (Little–Perclová 2001). It then describes how the portfolio was trialed over one semester. During the semester a standard questionnaire was administered three times to monitor students’ evaluation and understanding of the purpose of the portfolio, replicating similar studies by Schärer (2000), Wicking (2016) and Birch (2018). The results of this study and the previous studies were compared, showing that this portfolio seems to have built on the experience of others in Japan and demonstrates a quantitative improvement, but qualitative data suggest that there are still weaknesses to overcome. The results provide valuable input for teachers and program managers planning to adapt the ELP to their context or for anyone wanting to empower their students with greater control over their learning.

Keywords: CEFR Alignment, European Language Portfolio, Learner Autonomy, Pedagogy, English communication class in Japan

References

- Birch, G. 2018. Implementing the Language Portfolio for Japanese university: A pragmatic approach. *Journal of the Chubu English Language Education Society* Vol. 47. 9–16.
- Little, D., Perclová, R. 2001. *The European Language Portfolio: A guide for teachers and teacher trainers*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/1680459fa6> (Retrieved 06/10/2024).
- Little, D. 2006. The Common European Framework of Reference for Languages: Content, purpose, origin, reception and impact. *Language Teaching* Vol. 39. 167–190.
- Schärer, R. 2000. *European language portfolio pilot project phase 1998–2000: Final report*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/16804586bb> (Retrieved 07/01/2025).
- Wicking, P. 2016. The European Language Portfolio in a Japanese university. *OnCue Journal* Vol. 9. No. 1. 39–49.

Az intézménynevek vonatkozásában felmerülő általános helyesírási kérdések az online sajtó monitorozása során gyűjtött anyagban

Sárosi-Márdirosz Krisztina

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Marosvásárhelyi Kar

sarosikrisztina2015@gmail.com

A romániai magyar nyelvű online sajtó nyelvhasználatának követéses vizsgálata című kutatás során 2024-ben összegyűjtött anyagban található azon nyelvi jelenségekkel kívánunk foglalkozni, amelyek az intézménynevek általános helyesírási problémáit tükrözik. A kisebbségi kétnyelvűségi helyzet értelmezhető „fordítási kényszerhelyzetként”, ami azt jelenti, hogy ha a cél az, hogy a kisebbséghez tartozó beszélők számára is anyanyelvükön létezzenek ezek az információk, csak fordítás révén érhető ez el számukra (Benő 2021: 101). Ez viszont azt eredményezi, hogy a rögtönzött, nyelvészek és szakértők által nem mindig ellenőrzött névfordítások jönnek létre, s ugyanannak a névnek vagy kifejezésnek többféle fordítását alkalmazzák a regionális köznyelvi diskurzusokban és így a sajtóban is. Az intézménynevek fordítása kisebbségi kétnyelvű kontextusban nyelvtervezési kérdésnek is tekinthető, ez jelen esetben egyszerre von maga után státustervezési és korpusztervezési feladatokat is (Zsemlyei–Fazakas 2014: 11). Mindkét szempontból fontos az egységességre való törekvés, amelynek egyik kulcsfontosságú tényezője a helyesírás. Fontos, hogy a nyelvi és helyesírási normák szem előtt tartása mellett jöjjenek létre a legadekvátabb ekvivalensek az intézménynevek vonatkozásában, hogy ezek használata ne jelentsen problémát egyik nyelvhasználati szintéren és egyik nyelvhasználói kategória esetében sem. Jelen előadás keretében a híryananyagokban (248 094 szövegszóból álló nyelvi korpusz) megfigyelt nyelvi jelenségek közül az intézménynevek helyesírását érintő problémákat az intézménynevek típusa szerinti négy kategóriába sorolva kívánjuk bemutatni: 1) minisztériumok nevét érintő helyesírási kérdések; 2) országos érdekelttségű intézmények nevét érintő helyesírási kérdések; 3) helyi és regionális intézmények nevét érintő helyesírási kérdések; 4) egyetemek és egyetemi karok nevét érintő helyesírási kérdések.

Kulcsszavak: intézménynevek helyesírása, intézménynevek esetében alkalmazott névfordítások, romániai magyar online sajtó, sajtófigyelés, hivatalos nyelv

Irodalom

- Benő A. 2021. Román intézménynevek magyarítása Erdélyben. *Névtani Értesítő* 43. évf. 101–111.
- Zsemlyei B., Fazakas N. 2014. A magyar nyelvi norma erdélyi alakulása a sztenderdizálás és a nyelvi tervezés felől. In: Pletl R. (szerk.) *A nyelvi norma és nyelvhasználati sajátosságok a romániai magyar audiovizuális médiában*. Kolozsvár: Ábel Kiadó. 11–23.

A Magyar szerkezetár felhasználása az oktatásban

Sass Bálint

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

sass.balint@nytud.hu

Az előadásban a *Magyar szerkezetár* első verzióját mutatjuk be, kitérve az oktatásban való felhasználhatóságára. Ez egy új online lexikográfiai eszköz, mely egyfajta továbbfejlesztett szótárnak tekinthető. Konceptiójának lényege, hogy a szótárakkal szemben a nyelv alapegységének nem a szót, hanem a szerkezetet tekinti. A felületen megadott egy- vagy néhányszavas magyar szöveget automatikusan feldolgozza, megállapítja a benne előforduló szerkezeteket (konstrukciókat) és bemutatja őket a felhasználónak. A konstrukciós nyelvtan átfogó értelmezése szerint (Goldberg 2006, Hilpert 2014) szerkezet a morfémtől a többszavas kifejezésekig minden, ami formával és saját jelentéssel/funkcióval rendelkezik, beleértve a kitöltendő szabad helyeket tartalmazó egységeket is.

A fenti felfogásnak köszönhetően a nyelvi jelenségek széles skáláját lefedi az alaktanra és a mondatnagra is kiterjedően. A terem esetében nem csak a klasszikus szótári ige/főnév definíciókat kapjuk, hanem az is kiderül, hogy ez a szóalak a tér egyik alakja. A *valójában* és az *asztalában* példáján látjuk, hogy hasonló formai felépítésük ellenére szerkezetek szempontjából nagyon eltérőek. Fontos, hogy a rendszer a többszavas szerkezeteket is kezeli, a *könyv lapokból áll* bemenetre megkapjuk (mások mellett) a *valamiből áll* szabad hellyel bíró igei konstrukciót.

Reményeink szerint a *Magyar szerkezetár* hasznos eszköz lesz a magyar nyelv oktatásában – az anyanyelvi nevelésben és a magyar mint idegen nyelv oktatásában egyaránt –, bemutatva többek között a szavak morfológiai felépítését, illetve a többszavas konstrukciók jelentését. A fenti lehetőségek segítik a nyelv tanulmányozását, hozzájárulnak ahhoz, hogy a használók nyelvi ismeretei bővüljenek, a gyakorlati nyelvhasználatuk fejlődjön.

Jövőbeli terv, hogy a *Magyar szerkezetár*-hoz kapcsolódó tananyagot, tanári útmutatót készítsünk, ehhez partnereket keresünk. Elérhető és kipróbálható a <https://szerkezetar.hu> címen (web1).

Kulcsszavak: konstrukció, szótár, szerkezetár, magyar mint idegen nyelv, magyar mint anyanyelv

Irodalom

Goldberg, A.E. 2006. *Constructions at work: The nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press

Hilpert, M. 2014. *Construction Grammar and Its Application to English*. Edinburgh: Edinburgh University Press

Források

web1 = *Magyar szerkezetár*. <https://szerkezetar.hu>

Nehézségek és buktatók. Tanulságok a fordítóképzés hallgatói projektjei kapcsán

Seidl-Pécs Olívia

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

seidl-pech.olivia@btk.elte.hu

A pro bono fordítási projektek egyre nagyobb szerepet kapnak a szakfordítóképzésben. Ennek háttérében többek között a duális képzés minél teljesebb körű megvalósítása áll. A pro bono projektek hasznosan egészíthetik ki a kötelező szakmai gyakorlat tapasztalatait, illetve stresszmentes lehetőséget kínálnak az elméleti ismeretek valós szakmai feladat keretében történő kamatoztatására.

A szakfordítóképzésbe integrált fordítási projektek szakítanak a tartalom- és ezáltal óhatatlanul tanárközpontú tantervi hagyománnyal a tanulóközpontú és egyben folyamatorientált paradigma javára (Mitchell-Schuitevoerder 2014: i). A projektalapú módszertan alkalmas a tantermi és önálló tanulási folyamatok ötvöztetésére, a szakfordítói kompetencia fejlesztésére (vö. Kokotsaki et al. 2016: 267), ugyanakkor az egyre népszerűbb projektalapú pedagógia felé történő elmozdulás számos kihívással és buktatóval is jár.

Az előadás célja, hogy bemutassa a fordítóképzés hallgatói projektjeinek főbb nehézségeit és az ezekből levonható tanulságokat, különös figyelemmel a projektek szervezési és menedzsmentkérdéseire, az együttműködés hatékonyságát befolyásoló tényezőkre, valamint a szakmai visszacsatolás és mentorálás szerepére. Az előadás bemutatja, hogy milyen problémák merülhetnek fel a projekt során, és milyen stratégiák alkalmazhatók ezek kezelésére. A legfőbb nehézségek közé tartozik a hallgatók eltérő előzetes tudásszintje, amely befolyásolhatja a feladatok egyenletes elosztását és a projekt gördülékeny megvalósítását. A valós ügyfelekkel való együttműködés során gyakran szembesülnek a hallgatók az igények változásával, amelyek rugalmas alkalmazkodást igényelnek. A hallgatói motiváció fenntartása is kulcskérdés, különösen hosszabb projekteknél, ahol a kezdeti lelkesedés csökkenhet.

A pro bono fordítási projektek jelentős hozzáadott értéket képviselnek a szakfordítóképzésben, ugyanakkor sikeres megvalósításukban kulcsszerepet játszik a gondos előkészítés, az utólagos értékelést felváltó folyamatos támogatás és rendszeres visszacsatolás, valamint a jól meghatározott projektstruktúra.

Kulcsszavak: folyamatorientált módszertan, fordítási projekt, kompetencia fejlesztés, megvalósítási stratégia, tanulóközpontúság

Irodalom

Kokotsaki, D., Menzies, V., Wiggins, A. 2016. Project-based learning: A review of the literature. *Improving Schools* Vol. 19. No. 3. 267–277.

Mitchell-Schuitevoerder, R. E. H. 2014. *A project-based syllabus design innovative pedagogy in translation studies* (Doctoral dissertation, Durham University).

A digitális didaktikai játékok alkalmazása a magyar mint idegennyelv oktatásában

Sekso Milković Ana

Zágrábi Egyetem Bölcsészettudomány Kar

asekso@m.ffzg.hr

Az egyik legősibb emberi tevékenység, melynek kezdetei a legkorábbi civilizációk hajnaláig nyúlnak vissza, a játék. Meghatározása szerint a játék nem csupán szórakozási forma, hanem a társas interakció, az oktatás, valamint a kognitív és motoros készségek fejlesztésének eszköze is, és korhatárok nélkül élvezhető (Kapp 2012).

A 20. század folyamán az oktatási módszertan fejlődésével a játék már nem számított ismeretlen fogalomnak a tanítási folyamatban, különösen az idegennyelv-oktatásban, és saját tudományos, elméleti alapja is kialakult. Az idegen nyelvek oktatásában alkalmazott didaktikai játékok hívei kiemelték a játék előnyeit, különösen a motiváció (lásd Dörnyei 2001), a szókincs elsajátítása terén, de a didaktikai játékok ennél sokkal több lehetőséget kínálnak. A nyelvtani tartalmak, az interkulturális kommunikáció, a beszélgetés, a szövegértés, a beszéd és az interakció is gyakorolható játékokon keresztül az osztályteremben. A technológia fejlődése, amely kétségtelenül a modern élet minden aspektusát befolyásolja – megváltoztatva munkavégzésünket, kommunikációnkat, tanulásunkat és életvitelünk módját – a tanítás és a tanulás folyamatát is érinti. Az információs forradalom és a pandémia utáni, valamint a mesterséges intelligencia felgyorsult fejlődésének korában élve tanúi vagyunk annak, hogy a modern technológia egyre nagyobb hatást gyakorol az oktatási folyamatokra, és hogy tanárként milyen kihívásokkal kell szembenéznünk.

Előadásom esettanulmány, melynek célja, hogy rövid betekintést nyújtsak a gamifikáció elméletébe (ld. Nádori–Prievara 2018), a játék céljába (azaz hogyan lehet meghatározni a tartalmat, célokat és kimeneteket egy játék létrehozásakor), valamint bemutatok néhány digitális platformot az idegennyelvek tanulására és digitális didaktikai játékok létrehozására, amelyek alkalmazhatók az idegennyelv-oktatásban. Példákat is hozok különböző tudásszinteken a magyar nyelv oktatására a Közös Európai Referenciakeret (CEFR) szerint.

Kulcsszavak: játék, gamifikáció, mesterséges intelligencia, digitális didaktikai játékok, nyelvi készségek

Irodalom

Dörnyei, Z. 2001. *Motivational strategies in the language classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kapp, K. M. 2012. *The gamification of learning and instruction: Game-based methods and strategies for training and education*. San Francisco, CA: Pfeiffer.

Nádori G., Prievara T. 2018. *21. századi pedagógia*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

AI generated speeches in interpreter training: a case study

Seresi, Márta

University of Eötvös Loránd Faculty of Humanities

seresi.marta@btk.elte.hu

One of the most time-consuming challenges in interpreter training is the preparation of the speeches to be used as training materials. Informal blog- and LinkedIn posts give tips to trainers and students about using AI chatbots based on Large Language Models (LLM) to generate speeches, but scientific research on the subject is scarce. Research about technology in interpreting training focuses much more on Computer Assisted Interpreting (Fantinuoli 2023, Karaban–Karaban 2021, Prandi 2020), and studies about speeches as training materials analyse speeches that were written and delivered by human beings (for a complete overview of the subject, see Besznyák 2023).

My ongoing research is an explorative case study based on self-observation (Károly 2022). For four consecutive weeks, I include AI in my preparational work that I do as an interpreter trainer. I use Microsoft Copilot, an application that is freely available for all students and trainers of Eötvös Loránd University (ELTE). During this period, I 1. define a very topical and a more niche subject about the topic of the week; 2. do my own research about the two subjects to identify key concepts and issues; 3. prompt Copilot to create a speech about both subjects defining the length, the difficulty level and the structure of the output; 4. analyse the output by assessing the criteria above, as well as relevance, coherence, eventual hallucinations, other unforeseen strengths and weaknesses and general usability.

As a result, I hope to create guidelines for trainers and students about using AI for speech generation.

Keywords: interpreter training, speeches, training material, artificial intelligence, Large Language Models

References

- Besznyák, R. 2023. *Gyakorlóbeszédok graduálása a tolmácképzésben korpusznyelvészeti eszközök bevonásával* [Increasing source speech difficulty in interpreter training applying corpus analysis tools]. Unpublished doctoral thesis. ELTE BTK Fordítástudományi Doktori Program.
- Fantinuoli, C. 2023. Towards AI-enhanced computer-assisted interpreting. In: Corpas Pastor, G., Defrancq, B. (eds.) *Interpreting Technologies – Current and Future Trends*. (IVITRA Research in Linguistics and Literature Vol. 37.) 46–71.
- Karaban, V., Karaban, A. 2021. Exploring the potential for CAI implementation in interpreter training in Ukraine. *SHS Web of Conferences*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502002>
- Károly K. 2022. A nyelvi közvetítés empirikus kutatásának módszerei. [Research Methods in the Empirical Study of Language Mediation]. In: Klaudy K., Robin E., Seidl-Péché O. (eds.) *Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatásának módszertanába I. Általános rész*. Budapest: ELTE FTT–MANYE Fordítástudományi Szakosztály. 27–58.
- Prandi, B. 2020. The use of CAI tools in interpreter training: where are we now and where do we go from here? *InTRAlinea*. Special Issue: Technology in Interpreter Education and Practice https://www.intralinea.org/specials/article/the_use_of_cai_tools_in_interpreter_training (Retrieved: 01/05/2025)

Egy diaszpóra ösztöndíjas hallgató magyarnyelv-tanulási motivációi, jellemzői és folyamata

Szilvási-Bódis Zsuzsanna

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Idegennyelvi Tanszék

szilvasi.zsuzsanna.marianna@uni-mate.hu

A magyar nemzetpolitika eredményeképpen a magyarországi egyetemeken a külföldi hallgatóknak évtizedek óta lehetőségük van különböző ösztöndíjak keretében magyar nyelvet tanulni. Az ösztöndíjak egyike a magyar gyökerekkel rendelkező hallgatók számára meghirdetett Diaszpóra Ösztöndíjprogram (Magyar Diaszpórapolitika. Stratégiai irányok. 2016). Jelenleg a campusunkon is van olyan ösztöndíjas hallgató, aki már több féléve tanulja a magyar nyelvet, és az ez idő alatt megszerzett nyelvtudásáról számot is ad.

Előadásomban egy hallgató nyelvtanulási előmenetele, a magyar nyelvhez való viszonyulása, a magyar nyelvi előismeretei, nyelvtanulási motivációi, eredményessége, a tanulási folyamatban felmerülő nehézségek, nyelvhasználati szokásai kerülnek bemutatásra. Az esettanulmány egy kvalitatív vizsgálat eredménye, amely kérdőíves felméréssel, interjúval és az órák alatti megfigyeléssel szerzett adatok és információk alapján készül. A vizsgált személy származására, anyanyelvére, magyar nyelvtudására, annak fejlődésére, a magyar nyelv használatának szokásaira vonatkozó adatok gyűjtésére, és ezeken keresztül az összefüggések feltárására kerül sor.

A vizsgált hallgató az anyaországtól nagyon távol, Ausztráliában született és nevelkedett, s egy olyan településről érkezett, ahol nincs magyar közösség, ami a kulturális-nyelvi megőrzést segíti. Emellett harmadik generációs fiatal, akinek a családjában a tengerentúli közösségekre jellemző asszimiláció miatt (Domaniczky 2017: 21, Nádor 2014: 7) nagy valószínűséggel nem maradt fenn a magyar nyelv és annak használata, így feltételezhető, hogy nyelvi alapok nélkül, felnőtt korában kezdte el a magyar nyelvet tanulni, annak minden nehézségével.

A feltételezéseket vizsgálatom megerősítette, az egyik dédszülő származásán keresztül történő magyar kötődésen kívül a hallgató semmilyen magyar nyelvi és kulturális előismeretekkel nem rendelkezett, ami meghatározza motivációit, tanulásának folyamatát és jellemzőit.

Kulcsszavak: diaszpóra ösztöndíjas hallgató, magyarnyelv-tanulás, motivációk, tanulási nehézségek, nyelvhasználat

Irodalom

Domaniczky E. 2017. Az ausztráliai magyar diaszpóra a 20. században. *Jogtörténeti Szemle* 19. évf. 3. szám. 18–25.

Magyar Diaszpórapolitika. Stratégiai irányok. 2016. Budapest: Miniszterelnökség, Nemzetpolitikai Államtitkárság.

Nádor O. 2014. A diaszpóráról – nyelvpolitikai megközelítésben. *THL* 2 51. évf. 2. szám. 5–17.

A pragmatikai képesség fejlődése nagycsoporttól az alsó tagozat végéig

Svindt Veronika

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

svindt.veronika@nytud.hun-ren.hu

Háttér: A pragmatikai képesség számos fejlődési zavarban megkésett vagy korlátozott működést mutat (pl. autizmus spektrum zavar, ADHD, pragmatikai kommunikációs zavar), ennek ellenére nemigen állnak rendelkezésre magyar nyelvű mérőeszközök, melyek segítségével a képesség fejlettségi szintjét felmérhetnénk. Mivel a pragmatikai képesség jóval inkább több, eltérő ütemben fejlődő és részben eltérő kognitív háttérerőforrásokat igénylő és mozgósító képesség (vö. Bara 2011, Matthews et al. 2018, Ifantidou–Schneider 2020), ezért felmérését számos különböző pragmatikai jelenség tesztelésével célszerű megtenni.

Cél: Jelen előadás célja a pragmatikai képességek fejlődésének felmérése egy olyan életkori tartományban (nagycsoporttól a 4. évfolyam végéig), ahol ezeknek a képességeknek – a kognitív háttér fejlődésével és érésével párhuzamosan – a jelentős fejlődését várjuk.

Módszer: A tesztben mérjük a szemantikai-pragmatikai interfész működését (generalizált implicit jelentések; anaforaértés; faktív és implikatív igék), a beszédaktusok megértését, a figuratív nyelvi megértés bizonyos aspektusait (idióma és iróniaértés), valamint a prozódia által kifejezett pragmatikai többletjelentések megértését. A vizsgálatban 88 tipikus fejlődésű gyermek vett részt 5–10 éves kor között.

Eredmények: Az eredmények azt mutatják, hogy a nagycsoportos óvodások (átlagéletkor: 6 év) és az első osztályosok (átlagéletkor: 7-6 év) között szinte mindegyik paraméterben szignifikáns különbség mutatkozott, az életkorral nőtt a teljesítmény. Azt találtuk emellett, hogy az iskolás korosztályban a csoportok (1–4. évfolyam) között már nincsen szignifikáns különbség a legtöbb feladatban. Mindez arra utal, hogy az óvoda-iskola átmenet egyúttal a pragmatikai képességek ugrásszerű fejlődésének időszaka is.

Kulcsszavak: pragmatikai képesség, implikatív igék, figuratív nyelv, szemantikai-pragmatikai interfész, anyanyelvi fejlődés

Irodalom

- Bara, B. G. 2011. Cognitive pragmatics: The mental processes of communication. *Intercultural Pragmatics* Vol. 8. No. 3. 443–485. <https://doi.org/10.1515/iprg.2011.020>
- Ifantidou, E., Schneider, K. P. 2020. Pragmatic competence: Development and impairment. In: Schneider, K. P., Ifantidou, E. (eds.) *Developmental and clinical pragmatics*. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton. 1–32.
- Matthews, D., Biney, H., Abbot-Smith, K. 2018. Individual differences in children's pragmatic ability: A review of associations with formal language, social cognition, and executive functions. *Language Learning and Development* Vol. 14. No. 3. 186–223. <https://doi.org/10.1080/15475441.2018.1455584>

„Hallod, világ?” – a figyelemfelkeltés eszközei magyar slam poetry szövegekben

Sólyom Réka

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

solyom.reka@kre.hu

Az előadás az ELTE Stíluskutató csoport 108 szöveget tartalmazó Slam poetry alkorpuszának anyagában vizsgálja, hogy az egyes szám első személyű beszélők (a slammerek) milyen módon keltik fel és irányítják hallgatóságuk figyelmét a rövid, legfeljebb háromperces előadások során. Mivel a slam poetry kreatív, retorikai szituációként realizálódó, posztmodern műfaj (Vass 2012: 2, 38), sok lehetőséget ad a slammernek közönsége elérésére, valamint nyelvi kreativitásának kibontakoztatására.

Az elemzés az alkorpuszban többféle, figyelemfelkeltést és -irányítást (Tátrai 2011: 71) szolgáló eszközt vizsgál: 1) olyan E/1 igét, amelyek segítségével a beszélő a saját érzéseit, mentális állapotát, kommunikációját közvetíti a hallgatóság felé (gyűlölöm, tervezgetek, elmesélem). Ezeknek az igéknek a használatával a beszélő bevonja közönségét a saját mentális és érzelmi állapotába, ilyen módon hozza közel a hallgatósághoz az előadás témáját (Pap–Sólyom 2024). 2) Olyan meg- vagy felszólításokat, amelyek segítségével fiktív vagy valós párbeszédet folytat a slammer különféle címzettekkel (arany bogaram; képzeljük el; mondd). Ezek a nyelvi formák elősegítik a fatikus funkció megvalósulását a közönséggel. 3) Olyan egyéni szóalkotásmódokat, hapaxokat, amelyek szintén a figyelemfelkeltést, az emlékezetbe vésést szolgálják. Ezeknek több típusa is megtalálható a korpuszban, például: fonológiai-szemantikai blendek (cigarettenet), kreatív szóösszetételek, amelyek gyakran rímelnek is (humortumor) (vö. Benczes 2019, Sólyom 2014: 68–94), valamint immutációs alakzatok (slamtelen).

Az előadás végül kitér arra, hogy a slam poetry fenti jellemzőinek elemzésére milyen lehetőségek nyílnak a felsőoktatásban, az egyetemi kurzusokon, elsősorban stilisztikai, jelentéstani, pragmatikai, kommunikációs és leíró nyelvészeti szempontból.

Kulcsszavak: figyelemfelkeltés, kapcsolattartás, kommunikáció, kreativitás, slam poetry

Irodalom

- Benczes, R. 2019. *Rhyme over Reason. Phonological Motivation in English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pap, A., Sólyom, R. 2024. “I will tell it to you in first person singular”: The role of Hungarian first person singular and plural verbal utterances in the construal of an intersubjective relationship in slam poetry. *Studia Linguistica Hungarica* Vol. 36. 63–78.
- Sólyom R. 2014. *A mai magyar neologizmusok szemantikája*. (Nyelvtudományi Értekezések 165. szám.) Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Tátrai Sz. 2011. *Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Vass N. 2012. Kis hazai slamtörténet, avagy a text-tusák kontextusa. *Szépirodalmi Figyelő* 6. szám. 37–51.

Temporal characteristics of AI-generated reduced-speed Spanish speech

Szabó-Kovács, Dorottya

University of Eötvös Loránd Doctoral School of Linguistics

szabokovacs.dorottya@gmail.com

Listening comprehension is considered one of the most challenging skills language learners face (Arnold 2000). Still, Spanish coursebook recordings tend to show relatively high speech and articulation rates and low pause ratio (Szabó-Kovács in press), making understanding even more difficult, since, for instance, pauses would facilitate understanding (Houghton et al. 2024). Thus, audio files produced by generative AI may serve as a useful tool to complement coursebook materials. However, in an ongoing investigation I have found that among the four analyzed platforms, one surpasses average Spanish articulation rate and another shows lower pause ratio than everyday speakers. In this study, therefore, I analyse how generative AI produces slow synthesized Spanish speech. On three selected platforms capable of slowing down synthesized speech – Narakeet, NaturalReaders, Speechify – I have generated normal (default) and slow (around 10% and 20% slower) synthesized recordings produced by eight Mexican robot speakers per platform, who read aloud a 157 words long text. I have calculated articulation rate, pause ratio (Gósy 2004) and pause number. According to the results, while articulation rate shows the predetermined deceleration (approximately 10% and 20%), pause ratio also decreases of 5-8% depending on the platform. Narakeet is an exception, since “slow” speech shows a fall of 30% in articulation rate and 3% in pause ratio. Pause number is nearly consistent, on Speechify, however, pause number slightly decreases in slow speech. The results suggest that while generative AI is capable of reducing articulation rate, the number and proportion of pauses need to be increased manually.

Keywords: articulation rate, generative AI, pauses, reduced speed, speech synthesis

References

- Arnold, J. 2000. Seeing through Listening Comprehension Exam Anxiety. *TESOL Quarterly* Vol. 34. No. 4. 777–786. <https://doi.org/10.2307/3587791>
- Gósy M. 2004. *Fonetika, a beszéd tudománya*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Houghton, Z., Kato, M., Baese-Berk, M., Vaughn, C. 2024. Task-dependent consequences of disfluency in perception of native and non-native speech. *Applied Psycholinguistics* Vol. 45. 64–80. <https://doi.org/10.1017/S0142716423000486>
- Szabó-Kovács D. (in press). *Artikulációs tempó és szünettartás spanyol nyelvkönyvek hanganyagában*. Budapest: Magyar Pedagógia.

„Nem hazudok, csak félreérthetőek a válaszaim” – Beszélgetés a mesterséges intelligenciával a fordításról, szakfordításról és a saját tanulási folyamatairól általában

Szép Beáta

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

szep.beata@uni-eszterhazy.hu

Napjainkban talán a fordítástudományban is a legszélesebb körben kutatott témák egyike az AI, magyarul MI, azaz a mesterséges intelligencia mint a fordítást segítő eszköz, a fordítók számára lehetséges vetélytárs, akár veszélyforrás, de mindenképpen a fordítói piac egyik „szereplője”, amit el lehet ugyan utasítani, de nem lehet ignorálni. Az MI-t érdemes és kell is vizsgálni, véleményem szerint mindenekelőtt azért, hogy tisztában legyünk a képességeivel, a határaival, és ennek megfelelően, „okosan” használjuk akár fordítási, akár fordításkutatói céljainkra (Horváth 2021, Eszenyi 2023).

Kutatásom – jelenlegi szakaszában – a piacon jelenleg kínált MI-alkalmazások ingyenes verzióinak vizsgálatára irányul. A most bemutatott vizsgálat elsősorban a kiválasztott MI-alkalmazások önreflexióját elemzi, rávilágítva néhány olyan, a fordításkutatók körében általánosságban elterjedt tévhitre, vagy bizonytalanságra, aminek tisztázása véleményem szerint jelentős mértékben más megvilágításba helyezi a kérdést, és ezáltal előre is mozdíthatja ezeket a kutatásokat.

Jelen előadásomban egyrészt a jelenleg legnépszerűbb ingyenes MI-alkalmazásokat hasonlítom össze egymással egy előre meghatározott szempontrendszer alapján, másrészt tisztázok néhány olyan kérdést, mint pl. képes-e valójában tanulni az MI, használható-e ezáltal oktatási és ismeretterjesztési célokra, saját véleménye szerint „jobb” fordító-e, mint az emberi fordítók, milyen minőségű fordításra és szakfordításra képes stb.

Vizsgálatom eszközeként elsősorban az interjú szolgált: a vizsgálati alanyok ugyanazokat a kérdéseket kapták. Ezt a kérdéssort részben a saját korábbi kutatásaim, részben pedig a releváns szakirodalom anyagai, feltevései, kérdései alapján állítottam össze.

Bízom benne, hogy előadásom – és az abból készülő tanulmány – nagymértékben hozzájárul az MI-k működésének, valamint a fordításban és fordításkutatásban való alkalmazhatóságuknak a megértéséhez

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, fordítás, szakfordítás, terminológia, szaknyelv

Irodalom

Eszenyi R. 2023. *Humán fordító és gépi fordítás 8 leckében – Változások a 21. századi nyelvi közvetítő szerepében*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Horváth I. 2021. *Tolmácsolás, digitalizáció, mesterséges intelligencia*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

A ChatGPT középiskolások szemével. Tapasztalatok és reflexiók angol nyelvű esszéírás kapcsán

Szító Judit – Albert Viktória

Kodolányi János Egyetem Humántudományi Kar

szitojudit@hotmail.com

A mesterséges intelligencia, különösen a ChatGPT oktatásba való betörése miatt „újra kell gondolnunk, hogy mit jelent a tudás, és hogyan lehet azt megszerezni” (Eke 2023: 100060/2). Empirikus tanulmányunk azt vizsgálja, hogy egy magyar középiskolai osztály (mely digitális bennszülöttnek számít) miként reflektált a ChatGPT-vel kapcsolatos tapasztalataikra egy esszéírási feladat során, melyet angol nyelvvizsgára való felkészülésük részeként kaptak. A vizsgáldás kitér az előnyökre, hátrányokra, valamint a szerzőség és csalás kérdésére. A kombinált módszerrel 2024-ben végzett kvalitatív kutatás első fázisában a 31 résztvevő egy vizsgatematikába illő esszét írt a ChatGPT segítségével, majd kitöltött egy nagyrészt nyitott kérdésekből álló kérdőívet, melyhez Fyfe (2023) munkáját vettük alapul. A kérdőívben a diákok szabadon reflektáltak tapasztalatukra és lehetőséget kaptak véleményük kifejtésére. A résztvevők válaszait Excelben rögzítettük és egymástól függetlenül kódoltuk. A második lépésben két 45 perces fókuszcsoporthoz beszélgetést folytattunk csoportonként 6 önkéntes résztvevővel (összesen 12 fővel) ugyanazon osztályból. A fókuszcsoporthoz átiratot készítettünk. Az eredmények szerint a résztvevők árnyaltan látták a kérdést. A ChatGPT leggyakrabban említett érdemei az „ötletek” és a nyelvtanulással kapcsolatos kérdések (például szókincs, nyelvtan és stílus) voltak. Ezen túl néhány tanuló egyfajta oktatási-tanulási segédletként is használta úgy, hogy a ChatGPT-vel elmagyaráztattak olyan tantárgyi problémákat, melyeket nem értettek. Míg a többség a ChatGPT-t sok szempontból hasznos eszköznek tekintette, számos résztvevő úgy vélekedett, hogy az gátolhatja kognitív fejlődésüket és íráskészségük javulását. A szerzőség kérdésében nagyjából ugyanannyi diák tekintette csalásnak, illetve nem csalásnak a ChatGPT használatát, ami különböző tényezőktől függött, például a céltól vagy a használat mértékétől. Tanulmányunk eredményei beépíthetők a nyelvtanítás és vizsgafelkészítés folyamatába.

Kulcsszavak: ChatGPT, középiskola, nyelvoktatás, percepció, esszéírás

Irodalom

- Eke, D. O. 2023. ChatGPT and the rise of generative AI: Threat to academic integrity? *Journal of Responsible Technology* Vol. 13. 100060. <https://doi.org/10.1016/j.jrt.2023.100060>
- Fyfe, P. 2023. How to cheat on your final paper: Assigning AI for student writing. *AI & Society* Vol. 38. No. 4. 1395–1405. <https://doi.org/10.1007/s00146-022-01397-z>

A tanári identitás megjelenése angolszakos-tanárjelöltek osztálytermi megfigyelési naplóiban

T. Balla Ágnes – Balogh Erzsébet

Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar – Debreceni

Egyetem Bölcsészettudományi Kar

tba@ieas-szeged.hu, balogh.erzsebet@arts.unideb.hu

Az elmúlt években számos tanulmány vizsgálja a tanárszakos-hallgatók tanári identitásának kialakulását. A tanári identitásnak magának sok különféle definíciója létezik a szakirodalomban, azonban a kutatók abban egyetértenek, hogy a tanári identitás sokrétű és folyamatosan fejlődő entitás, amely különböző külső és belső tényezők határoznak meg (Barkhuizen 2017, Lutovac–Flores 2021). A definíciók sokféleségéből adódóan a tanári identitást vizsgáló módszerek is nagyon eltérőek lehetnek; számos vizsgálat a kvantitatív (kérdőíves) módszert részesíti előnyben, illetve egyre inkább előtérbe kerülnek az olyan kutatások, amelyekben a tanári identitást kvalitatív módszerekkel (rajzok, interjúk, dokumentumok elemzésével) vizsgálják (Hanna et al. 2019).

Kutatásunk a tanári identitás kialakulását vizsgálja tanárszakosok körében. Másodéves, tanulmányaik elején járó, ezért még csekély pedagógiai és módszertani ismerettel rendelkező angol-tanár szakos hallgatók az egyetem gyakorló iskolájában történő óralátogatásaik után megfigyeléseikről beszámolót készítettek (n=42). Ezen beszámolókat tematikusan elemezve vizsgáltuk azt, hogy a hallgatók tanári identitása megjelenik-e már a képzésük kezdetén, és amennyiben igen, milyen formában. A hagyományosan megfigyelhető osztálytermi jelenségek leírásán túl a beszámolókból a hallgatók saját magukra is reflektálnak. Ezek az önreflexiók állnak jelen kutatásunk középpontjában, melyek elemzése során azt állapítottuk meg, hogy a hallgatók írásaiban már a képzésük kezdetén a tanári identitás különféle formái jelennek meg, például a kettős diák-tanár identitás, illetve a saját magukról alkotott jövőbeli tanár képe is.

Kulcsszavak: tanárképzés, tanárjelölti identitás, angolórák, megfigyelési naplók, tematikus tartalomelemzés

Irodalom

- Barkhuizen, G. 2017. Language teacher identity research: An introduction. In: Barkhuizen, G. (ed.) *Reflections on Language Teacher Identity Research*. New York–London: Routledge. 1–11.
- Hanna, F., Oostdam, R., Severiens, S. E., Zijlstra, B. J. H. 2019. Domains of teacher identity: A review of quantitative measurement instruments. *Educational Research Review* Vol. 27. 15–27.
- Lutovac, S., Flores, M. A. 2021. ‘Those who fail should not be teachers’: Pre-service teachers’ understandings of failure and teacher identity development. *Journal of Education for Teaching* Vol. 47. No. 39. 379–394.

Jegyzetelési kompetencia a tanulási folyamatban. Mennyit jegyzetel egy tolmácsoló?

Van Waarden Franciska

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Tanszék

van.waarden.franciska@btk.elte.hu

Számos meghatározás és kategorizálás létezik a tolmácsoláshoz szükséges kompetenciákra vonatkozóan (Bakti 2020), azonban a konszekutív tolmácsolás során alkalmazott jegyzetelési technika ismerete és hatékony alkalmazása a modellekben háttérbe szorul. Sőt, az egyes tolmácsolástípusok sem rendelkeznek általánosan elfogadott kompetenciamodellekkel. Előadásomban egy olyan kompetenciamodellt kívánok bemutatni, amely a jegyzetelési technikát is szerves részévé teszi a tolmácsok készségeinek. Az empirikus kutatások, amelyek a tolmácsok és tolmácsolók jegyzetelési szokásait vizsgálják (vö. Chen 2020, Dam 2021, Szabó 2022), többnyire adott időpillanatokra vonatkozó megfigyeléseket rögzítenek. Ezzel szemben kutatásomban egy hosszabb időszakot átfogó longitudinális elemzést mutatok be, amelyben ugyanazok a résztvevők szerepelnek.

A kutatási kérdés az angol B nyelvű hallgatók jegyzetelési technikájának fejlődésére fókuszál. Az adatgyűjtés során kvantitatív és kvalitatív módszerekkel közelítem meg a konszekutív tolmácsolás során alkalmazott jegyzetelési technikát. Egyrészt a jegyzeteikről készült fényképeket jegyzetelési egységek szerint elemeztem, és a következő kategóriákra osztottam fel az egységeket: egész szavak, rövidítések, szimbólumok, számok és írásjelek. Az egységek arányának változását longitudinálisan vizsgáltam. Másrészt a résztvevő hallgatók a tolmácsolási gyakorlatok után félig strukturált interjúkon vettek részt, ahol tapasztalataikról és készségeik fejlődéséről számoltak be. Az egységek arányaiban lényeges változást nem tapasztaltam, szembe tűnőek azonban a hallgatók közti egyéni különbségek a jegyzetelés nyelve és a jelhasználat szempontjából. Eredményeim összefoglalásaként javaslatot teszek egy jegyzeteléssel kiegészített kompetenciamodellre.

Kulcsszavak: konszekutív tolmácsolás, jegyzetelési technika, jegyzetelési egység, tolmácsképzés, tolmácsolási kompetencia

Irodalom

- Bakti M. 2020. Visszafogott extrovertáltság és intuíció. Tolmácskompetencia-modellek. In: Szabó Cs., Bakti M. (szerk.) *Iránytű a tolmácsolás oktatásához. A kompetenciafejlesztés új fókuszai*. Szeged: Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Chen, S. 2020. The process of note-taking in consecutive interpreting: A digital pen recording approach. *Interpreting*. No. 22. No. 1. 117–139. <https://doi.org/10.1075/intp.00036.chen>
- Dam, H. V. 2021. From controversy to complexity. Replicating research and extending the evidence on language choice in note-taking for consecutive interpreting. *Interpreting* Vol. 23. No. 2. 222–244. <https://doi.org/10.1075/intp.00062.dam>
- Szabó Cs. 2022. Tolmácsok konszekutív jegyzetelési preferenciái egy kismintás felmérés tükrében. *Porta Lingua* 1. szám. 101–111. <https://doi.org/10.48040/PL.2022.1.10>

Gépi tanulás a magyar mint idegen nyelv oktatásának támogatásában: Szövegek automatikus szintbesorolása a Puli-Bert-Large modell alkalmazásával

Vermeki Boglárka

Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Kar

vermekiboglarka@yahoo.com

A magyar mint idegen nyelv oktatásának egyik kihívása, hogy a nyelvtanárok túlnyomó többsége anyanyelvi beszélő. Ez egyszerre jelent előnyt és hátrány is. Pozitívumként említhető például, hogy az anyanyelvi intuíció lehetővé teszi a tanárok számára, hogy gyorsan, szinte gondolkodás nélkül és természetesen reagáljanak a tanulók beszédprodukcióira. Ugyanakkor negatívumként jelentkezik például, hogy a tanárok számára komoly kihívást jelent a tanórákra bevitt szövegeknek a *Közös Európai Referenciakeret* (KER) szerinti nyelvi szintekre való besorolása, illetve az autentikus szövegek természetességének megtartása mellett történő szintre igazítása. Ez a probléma nem kizárólag a kezdők esetében tapasztalható, hanem gyakran a tapasztalt nyelvtanárok számára is jelentős nehézségeket okoz.

Jelen kutatásomban ennek a problémakörnek az első részére, a szövegek automatikus szintbesorolására koncentráltam. A kutatás során a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont által fejlesztett Puli-Bert-Large (Yang et al. 2023) előtanított nyelvi modell finomhangolt változatát használtam fel, melyet egy saját összeállítású, annotált adathalmazon tanítottam be. Az alkalmazott szövegkorpusz a Korpusznyelvészeti és Szakmódszertani Munkacsoport (KorSzak) által létrehozott MID Nyelvtanulói Korpuszának (Baumann et al. 2020), valamint a MagyarOK nyelvkönyvcsalád nyílt korpuszának (Szita 2021) felhasználásával készült. Az adathalmaz négy nyelvi szintre (A1, A2, B1, B2) besorolt tanulói szövegeket és a nyelvkönyvekből kinyert N-grammokat tartalmaz.

A finomhangolás során a modell három tanítási ciklust (epoch) követően 76,25%-os pontosságot (accuracy) ért el, 0,89-es értékelési veszteséggel (evaluation loss). Az eredmények alapján megállapítható, hogy a modell hatékonyak bizonyult, de további finomhangolással, paraméteroptimalizálással, valamint az adathalmazként szolgáló szövegkorpusz fejlesztésével, diverzitásának növelésével még jobb teljesítmény érhető el. Reményeim szerint egy ilyen modell a jövőben valódi támogatást nyújthat a nyelvtanárok számára.

Kulcsszavak: nagy nyelvi modellek, PULI, magyar mint idegen nyelv, nyelvtanulói korpusz, nyelvi szintek automatikus osztályozása

Irodalom

- Baumann T., Majoros J., Pelcz K., Schmidt I., Szita Sz., Vermeki B. 2020. Bemutatkozik a Korpusznyelvészeti és Szakmódszertani Munkacsoport. *Hungarológiai Évkönyv* 21. évf. 1–2. szám. 32–41. https://epa.oszk.hu/02200/02287/00021/pdf/EPA02287_hungarologiai_evkonyv_2020_01_032-041.pdf (Hozzáférés: 2025. 02. 25.)
- Szita Sz. 2021. A MagyarOK nyílt korpusz használatáról. *Hungarológiai Évkönyv* 22. évf. 1–2. szám. 72–88. https://epa.oszk.hu/02200/02287/00022/pdf/EPA02287_hungarologiai_evkonyv_2021_01_072-088.pdf (Hozzáférés 2025. 02. 25.)
- Yang, Z. Gy., Dodé R., Ferenczi G., Héja E., Jelencsik-Mátyus K., Kőrös Á., Laki L. J., Ligeti-Nagy N., Vadász N., Váradi T. 2023. Jönnek a nagyok! BERT-Large, GPT-2 és GPT-3 nyelvmodellek magyar nyelvre. In: *A XIX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia előadásai*. Szegedi Tudományegyetem, Informatikai Intézet. 247–262. https://acta.bibl.u-szeged.hu/78417/1/msznykonf_019_247-262.pdf (Hozzáférés: 2025. 02. 25.)

Conjunction ‘or’ in Schizophrenia Spectrum Disorder

Viszket, Anita – Kleiber, Judit – Szendi, István – Hoffmann, Ildikó – Kárpáti, Eszter
University of Pécs Faculty of Humanities – University of Szeged Institute of Psychology
– Hungarian Research Centre for Linguistics, University of Szeged – University of Pécs
Faculty of Humanities

viszket.anita@pte.hu, kleiber.judit@pte.hu, istvanszendi@gmail.com,
hoffmannildi@gmail.com, karpati.eszter@pte.hu

Previous corpus-based studies by Ariel–Mauri (2018, 2019) revealed that the conjunction ‘or’ is used in several senses in spoken American English: 20 different types were defined depending on the speaker’s intention. Vizsket et al. (2024) applied this model to Hungarian by examining different spoken and written language corpora and finding that the different types of texts can be characterized by the occurrence rate of ‘or’ categories. This paper investigates the specific features of the Hungarian *vagy* ‘or’ in Schizophrenia Spectrum Disorder. In SSD language skills are also affected, leading to e.g. reduced semantic coherence, or inappropriate use of conjunctions.

In this study, we examined short narrative texts transcribed from interviews. The analysis of the compiled (spoken language) corpus is based on 278 ‘or’ occurrences from 30 patients. Three independent annotators identified the types and then agreed on the category labels. The results were compared to previous data, primarily to general spoken language in Hungarian (BEA database).

Fisher’s exact test ($p < 0.001$, $N = 355$) indicate a significant difference between ‘or’ usage in general spoken language and in spontaneous narratives from patients with SSD. We found that language use in SSD is most characterized by types conveying uncertainty. Additionally, we have identified a new recurring type expressing an even higher level of uncertainty.

The results are in harmony with the word-finding and the discourse-organization difficulties, which are already known disorders in schizophrenia. By revealing the specific pattern of ‘or’ usage in SSD, a new diagnostic tool of pragmatic involvement can be described.

Keywords: spoken language, corpus, Hungarian ‘or’, pragmatics, Schizophrenia Spectrum Disorder

References

- Ariel, M., Mauri, C. 2018. Why use or? *Linguistics* Vol. 56. No. 5. 939–994.
<https://doi.org/10.1515/ling-2018-0020>
- Ariel, M., Mauri, C. 2019. An ‘alternative’ core for or. *Journal of Pragmatics* Vol. 149. 40–59.
<https://doi.org/10.1016/j.pragma.2019.06.004>
- Viszket, A., Kárpáti, E., Kleiber, J. 2024. Narrowing or in Kálmán’s writings: Investigating the usage of *vagy* ‘or’ in Hungarian. *Acta Linguistica Academica* Vol. 71. No. 1–2. 171–189.
<https://doi.org/10.1556/2062.2024.00675>

Kétnyelvűség Anto Gardaš *Duh u močvari [A mocsári szellem]* című regényében

Walkó Ádám

Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

awalko@ffos.hr

Az előadás célja a drávaszögi magyar és horvát nyelvhasználat közösségi kétnyelvűségének vizsgálata egy irodalmi példán és az oktatás nyelvének vizsgálatán keresztül.

Az előadásban először Anto Gardaš eszéki író *Duh u močvari [A mocsári szellem]* című ifjúsági regényében a magyar anyanyelvűek magyar és horvát nyelvhasználatát vizsgálom (Gardaš 1989). A regény cselekménye Kopácson, egy magyar többségű drávaszögi faluban játszódik, az egyik főszereplő magyar anyanyelvű. A regényben számos példa és utalás van a magyar anyanyelvűek többségi nyelvhasználatára, illetve a regényben a nyelvhasználattal kapcsolatos attitűdökre is tanulságos részletek vonatkoznak; ezeknek a példáknek és utalásoknak, és a nyelvhasználati attitűdöknek a bemutatását is célul tűztem ki. Ennek kapcsán megállapítom, hogy a nyelvcsere folyamatának Hamers–Blanc-féle (2000) egydimenziós modelljét is alkalmazni lehet a drávaszögi magyarok kétnyelvűségére.

A drávaszögi magyar és horvát nyelvhasználat közösségi kétnyelvűség: ennek leírásakor nem lehet megkerülni a kéttannyelvű oktatás kérdését, amely a nyelvmegőrzés és a nyelvtervezés egyik legfontosabb terepe, egyben ez az állam kisebbségpolitikájának legfontosabb mutatója is. A Drávaszögben a két ismertebb probléma ezzel kapcsolatban az, hogy a) a két nyelvet milyen megoszlásban oktassák a tantárgyak szerint az iskolában, és hogy b) ez miként változzon az alap-, közép- és felsőfokú oktatásban. Ezért az előadásban a horvátországi magyar nyelvű oktatást is bemutatom, tekintettel a kétnyelvű gyerekek nyelvelsajátítási stratégiáira és szociokognitív fejlődésére (Pléh–Lukács 2014).

Kulcsszavak: kétnyelvűség, Drávaszög, horvátországi magyarok, nyelvhasználati stratégiák, kéttannyelvű oktatás

Irodalom

Hamers, J. F., Blanc, M. H. A. 2000. *Bilinguality and bilingualism*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.

Borbély A. 2006. Kétnyelvűség és többnyelvűség. In: Kiefer F. (szerk.) *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 595–627.

Pléh Cs., Lukács Á. 2014. *Pszicholingvisztika*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Forrás

Gardaš, A. 1989. *Duh u močvari [A mocsári szellem]*. Zagreb: Mladost.

Toldalékhasználati problémák a romániai magyar online médiában

Zsemlyei Borbála

Babes-Bolyai Egyetem, Kolozsvár

zsemlyei@yahoo.com

A magyar nyelv típusát tekintve eltér a környező európai nyelvektől, hiszen a különböző jelentésbeli viszonyokat, valamint a mondatbeli grammatikai viszonyokat toldalékok segítségével kódolja. E fő jellemvonása miatt a nyelvtipológia az agglutináló nyelvek közé sorolja (lásd H. Varga 2020, Laczkó 2023).

Az utóbbi négy évben (2021-től kezdődően) kutatócsoportunk a romániai magyar nyelvű online média nyelvhasználati sajátosságait vizsgálja a Domus Hungarica Scientiarum et Artium támogatásával. Mivel a sajtófogyasztók nagy része az online sajtóból szerzi információit, ezért ez a sajtóorgánium vált nyelvi mintává az olvasóközönség számára, de kérdés, hogy mindig meg tud-e felelni ennek a szerepnek.

Előadásomban a romániai magyar online sajtóban megjelenő toldalékhasználati problémákkal kívánok foglalkozni mind helyesírási, mind grammatikai szempontból. Mivel már négy év alatt összegyűlt nyelvi adatok állnak rendelkezésünkre, ezért kimondható, hogy bizonyos nyelvhasználati tendenciák kezdenek kirajzolódni. Ilyen például az, hogy – a toldalékok vonatkozásában – bizonytalanság látszik az egyeztetésben (pl.: *Cherecheșt, mint ismeretes, tavalý korrupció miatt öt év letöltendő börtönbüntetésre ítélték* [MASZOL 2024. 03. 19.]), de az esetragok használatában is vannak problémák (pl.: *a volt elöljárót 21 napig lesz ott karanténban* [MASZOL 2024. 03. 19.]), továbbá a jelek és képzők körében is vannak gondok (pl.: *A kötelező tantárgy (matematika vagy történelem) vizsgára jelentkező közül 446 diák hiányzott* [MASZOL 2024. 03. 19.]; *a nyári olimpiai megnyitóján* [MASZOL 2024. 03. 19.]). A grammatikai bizonytalanságok mellett a toldalékok helyesírásában is mutatkoznak problémák.

Előadásomban tehát a romániai magyar online sajtóban megjelenő toldalékhasználati sajátosságokról fogok teljes képet nyújtani.

Kulcsszavak: romániai magyar online sajtó, toldalékhasználat, grammatikai sajátosságok, helyesírási jellemzők, toldalékhasználati bizonytalanság

Irodalom

- Laczkó K. 2023. A helyesírás és a helyesírási szabályzatok. In: Tolcsvai Nagy G., Laczkó K., Tátrai Sz. (szerk.) *Nyelv, kultúra és tudomány. Köszöntő kötet a Magyar Nyelvőr alapításának 150. évfordulójára*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia. 37–46.
- H. Varga M. 2020. *Rendhagyó nyelvtörténet*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem.

MIDIómák: Az idiomatikus kifejezések tanításának lehetősége a magyar mint idegen nyelv órán

Zsolnai Márton

Vilniusi Egyetem Filológiai Kar

zsolnai.marci@gmail.com

A nyelvtanulási folyamat során az adott nyelvre jellemző idiomatikus kifejezések megismerése különösen izgalmas pillanatokot jelent a nyelvtanulók számára. A lexikai megközelítés (Lewis 1993, Nattinger–DeCarrico 1997, Dellar–Walkley 2016) szellemében a szavak elszigetelt tanítása helyett inkább összetett kifejezések, azonnal felhasználható lexikai egységek tanítása a célravezető. Az idiómákban megjelenik a célnyelv sajátos logikája és az anyanyelvi beszélők gondolkodásmódja, így a nyelvhasználati és pragmatikai szempontok mellett kultúráközvetítő szereppel is bírnak.

Az előadásban egy portugál nyelvet tanulók számára készült, szemléletes illusztrációkkal ellátott idiomaszótár (Rente 2013) elemzésén keresztül fogom bemutatni, hogy milyen módon lenne érdemes ezt a koncepciót továbbfejleszteni, hogy hatékonyan adaptálni lehessen a magyar mint idegen nyelv oktatása során is. Néhány példán keresztül bemutatásra kerül, hogy a már meglévő magyar idiomatikus kifejezéseket, szólásokat, közmondásokat tartalmazó szótárak és gyűjtemények (Bárdosi 2012, O. Nagy 2010) bőséges anyagát milyen szempontok szerint lehet szűkíteni, a nyelvi szint és a jelentés alapján tematizálni, majd feladatok formájában gyakoroltatni a MID órákon.

Hogy az illusztrált idiomaszótár megfelelően használható legyen a nyelvórán, illetve a nyelvtanulók otthoni egyéni munkája alkalmával, szükséges, hogy a tanulóknak lehetőségük legyen a kontextusba helyezett nyelvi formulák gyakorlására. Az előadás során bemutatásra kerül néhány lehetséges feladattípus, amely jó lehetőséget biztosít a megismert idiómák, szólások és közmondások gyakoroltatására. Arra a kérdésre is megpróbálunk választ találni, hogy a szemléletes illusztrációk hogyan segítik a kifejezések bevésődését, illetve, hogy a mesterséges intelligencia kiválthatja-e az illusztrátor szerepét egy idiómákra épülő gyakorlókönyv létrejöttékor.

Kulcsszavak: magyar mint idegen nyelv, lexikai megközelítés, idiomatikus kifejezések, szólások és közmondások, MI a tananyagkészítésben

Irodalom

- Bárdosi V. 2012. *Magyar szólások, közmondások adatbázisa*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Dellar, H., Walkley, A. 2016. *Teaching Lexically. Principles and Practice*. UK: Delta Publishing.
- Lewis, M. 1993. *The Lexical Approach: The State of ELT and a Way Forward*. Hove: Language Teaching Publications.
- Nattinger J. R., DeCarrico, J. S. 1992. *Lexical Phrases and Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- O. Nagy G. 2010. *Magyar szólások és közmondások*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Rente, S. 2013. *Expressões Idiomáticas Ilustradas*. Lisboa: LIDEL.

A kongresszus támogatói

Glotta Nyelvi Intézet

Horvátországi Magyar Pedagógusok Fóruma

Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ - Eszék

Eszék Város Magyar Kisebbségi Tanácsa

Belovár-Bilogorai Megye Magyar Kisebbségi Tanácsa

OPG Benó János, Várdaróc

OPG Lakatoš Tamara, Kopács

Bellyei Járás Turisztikai Közössége

Eszék Város Turisztikai Közössége

Baranjske slastice Horvat, Csúza

Čizli Halüzlet

Daj Gric Fast Food Étterem, Bellye

Kala Virágüzlet, Bellye

Samo Opušteno Szolgáltatói Magánvállalkozás, Bellye

Caffe bar Sky

Caffe bar D5

FC Ribar

Jelen Kopačevo Vadásztársaság

Arany János MKE – Kopács

House of Fun, Bellye

OPG Zoltan Varga, Kopačevo

STUDIO.OS. dísztárgy- és gyertyagyártó szolgáltatói magánvállalkozás

Kolár Pincészet, Czúsa

Lounge bar Lopoč, Kopács

Márta Szódaüzem, Kopács

Izsáki Házitészta Kft., Izsák

Šomoljanski Pincészet és magánvállalkozás, Bapska

Tartalom

A kongresszus programjának áttekintése	4
A kongresszus részletes programja	5
A szekcióülések programjának áttekintése	8
A műhelyek programjának áttekintése	9
A horvátországi közösség bemutatkozása	9
Absztraktok.....	10
PLENÁRIS ELŐADÁSOK	11
BRASSAI-ELŐADÁS	14
TERMINI MŰHELY	15
SZEKCIÓELŐADÁSOK	17
A kongresszus támogatói.....	71